

บทที่ 3

กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจาก การกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ของต่างประเทศและประเทศไทย

การคุ้มครองเหยี่ยวาผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการค้ำมนุษย์นั้น นานาประเทศต่างมุ่งให้ความคุ้มครองผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยมีการดำเนินการภายใต้กรอบที่องค์การสหประชาชาติได้วางหลักการต่าง ๆ ไว้ ซึ่งในแต่ละประเทศจะมีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อกำหนดแนวทางช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหาย และชดเชยความเสียหายให้ครอบคลุมความเสียหายที่เกิดขึ้น และมีการกำหนดค่าเสียหายเพิ่มเติมให้ผู้เสียหายเป็นการเฉพาะด้วย อีกทั้งยังมีการกำหนดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือ คุ้มครองและชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในบทนี้จึงศึกษาหลักกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ คือ ตราสารระหว่างประเทศ (International Instrument) และกฎหมายระดับภูมิภาค (Regional Law) ของสหภาพยุโรป และหลักกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ในต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายภายในประเทศ (Domestic Law) คือ ประเทศในระบบกฎหมาย Common Law เช่น สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร และประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เปรียบเทียบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2559 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เพื่อให้ทราบว่าในแต่ละประเทศนั้นมีหลักเกณฑ์การเรียกค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์อย่างไร และหลักเกณฑ์ของกฎหมายไทยมีความแตกต่างกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายต่างประเทศอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเสนอปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ และการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ในประเทศไทยให้เป็นระบบ ชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

3.1.1 ตราสารระหว่างประเทศ (International Instrument)

การค้ามนุษย์ (Human Trafficking) ได้รับความนิยามจากสหประชาชาติ (United Nations – UN) ว่าเป็นการสรรหา เคลื่อนย้าย ขนย้าย หรือการรับมนุษย์โดยใช้กำลังหรือการบีบบังคับ การลักพาตัว การหลอกลวง การใช้อำนาจหรืออิทธิพล การให้หรือรับเงิน หรือผลประโยชน์เพื่อให้บุคคลนั้นยินยอมจะอยู่ให้อำนาจของอีกคน เพื่อแสวงหาผลประโยชน์¹ สอดคล้องกับคำนิยามการค้ามนุษย์ของสำนักงานยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC)² ว่าเป็น การสรรหาชักชวน การขนส่ง การย้าย การให้ที่ซ่อนเร้น และการรับบุคคล โดยใช้วิธีต่าง ๆ เช่น การข่มขู่ ใช้กำลังหรือวิธีบีบบังคับ การลักพาตัว การฉ้อฉล หรือการหลอกลวง เพื่อจะฉวยเอาประโยชน์

ความผิดฐานการค้ามนุษย์ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นหนึ่งในอาชญากรรมข้ามชาติ ตามอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร (United Nations Convention against Transnational Organized Crime – UNTOC)³ ซึ่งผนวกด้วยพิธีสารเสริม (Optional Protocol) จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

1) พิธีสารเพื่อป้องกัน ปราบปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก (Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children) หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า พิธีสารค้ามนุษย์ฯ หรือ TIP Protocol

(1.2) พิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน โดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ หรือที่เรียกว่า พิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานฯ (Protocol against Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air)⁴

¹ U.S. DEPARTMENT of STATE. *2014 Trafficking in Persons Report Tier 3*. (Online). Available: <https://2009-2017.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2014/226832.htm>. [2023, 16 June].

² United Nations Office on Drugs and Crime. *WHAT IS HUMAN TRAFFICKING?*. (Online). Available: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/faqs.html>. [2023, 16 June].

³ United Nations Office on Drugs and Crime, United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. (Online). Available: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>. [2023, 23 June]. Adopted by the UN General Assembly: 15 November 2000, by resolution 55/25, with 147 signatories and 191 parties as of 20 February 2023

⁴ พิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน โดยทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กรของ GA Res 55/25 UNGAOR

(1.3) พิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการผลิตและค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย (Protocol against the Illicit Manufacturing and Trafficking in Firearms)

พิธีสารเพื่อป้องกัน ปรามปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก กำหนดไว้เพื่อเสริมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เป็นตราสารระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันและต่อต้านการค้ามนุษย์โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับสตรีและเด็กได้กำหนดให้การค้ามนุษย์เป็นความผิดทางอาญาและกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ เช่น การพิจารณาตัดสิน หรือการจับให้มีการฟื้นฟูทางกายภาพ ทางจิตใจ และทางสังคม และการกำหนดความร่วมมือในการส่งกลับเหยื่อจากการค้ามนุษย์ไปยังประเทศต้นทาง⁵ โดยในส่วนของคำสนธิใหม่ทดแทนในคดีค้ามนุษย์นั้น พิธีสารเพื่อป้องกันปรามปรามและลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะสตรีและเด็ก หมวดที่ 2 ว่าด้วย ความคุ้มครองของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ข้อ 6 ว่าด้วยความช่วยเหลือและความคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (6) ได้บัญญัติว่า “รัฐภาคีแต่ละประเทศพึงทำให้มั่นใจว่า ระบบกฎหมายภายในประเทศของตนมีมาตรการที่ให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ สามารถขอรับคำสนธิใหม่ทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่ตนได้รับ”⁶ ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติแห่งพิธีสารระหว่างประเทศดังกล่าวเป็นต้นกำเนิดของพันธกรณีระหว่างประเทศของรัฐภาคีทุกประเทศที่เข้าเป็นสมาชิกได้ลงนามและได้ให้สัตยาบัน หรืออนุวัติการพิธีสารดังกล่าวที่จะต้องจัดให้มีกฎหมายภายในประเทศของตนที่เป็นมาตรการกำหนดคำสนธิใหม่ทดแทนให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ต่อไป

3.1.2 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรป (European Union - EU) เป็นการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคยุโรปทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในลักษณะสถาบันแบบเหนือรัฐ (Supranational Institution) โดยในสหภาพยุโรป รัฐสภาและคณะมนตรียุโรปได้ออกข้อกำหนดที่ 2011/36/อียู ว่าด้วยการป้องกันและต่อสู้กับการค้ามนุษย์และการคุ้มครองผู้เสียหาย (หรือที่เรียกว่า ข้อกำหนดค้ามนุษย์ หรือ Anti-

UNDOC A/45/49 annex II (The Smuggling Protocol) ณ สิ้นปีพ.ศ. 2563 มีประเทศภาคีของ UNTOC รวม 190 ประเทศ และมีประเทศภาคีของพิธีสารว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานรวม 150 ประเทศ

⁵ ศูนย์ปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายพนักงานฝ่ายปกครอง กรมการปกครอง. *การป้องกันและปรามปรามการค้ามนุษย์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://multi.dopa.go.th/ilab/assets/modules/news/uploads/ef5208cba59235817fe0e85e8ebb601c5ecf2f24e8277561464307795931166.pdf>. [2023, 23 June].

⁶ Annex II Chapter II Protection of victims of trafficking in persons, Article 6. Assistance to and protection of victims of trafficking in persons, 6. Each State Party shall ensure that its domestic legal system contains measures that offer victims of trafficking in persons the possibility of obtaining compensation for damage suffered. < https://www.unodc.org/res/human-trafficking/2021the-protocol-tip_html/TIP.pdf. [2023, 23 June].

Trafficking Directive) เมื่อวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 2011⁷ เป็นกฎหมายระดับภูมิภาคของสหภาพยุโรปที่แก้ไขเพิ่มเติมจากข้อกำหนดฉบับเดิมในปี ค.ศ. 2002⁸ โดยตามข้อกำหนดค้ำมนุษย์ฉบับล่าสุด ค.ศ. 2011 ในส่วนคำตัดสินใหม่ทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ ตามอารัมภบท ย่อหน้า 13 ได้กล่าวเชื่อมโยงไปถึงคำตัดสินในกรอบของคณะมนตรียุโรปที่ 2005/212/เจเอชเอ ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 สนับสนุนให้มีการยึดและริบทรัพย์ที่ได้มาจากการกระทำความผิดอาญาเพื่อให้การคุ้มครองและให้การช่วยเหลือกับผู้เสียหาย รวมถึงให้เป็นคำตัดสินใหม่ทดแทนแก่ผู้เสียหายด้วย⁹ และในอารัมภบท ย่อหน้า 19 ได้กล่าวไว้ชัดเจนถึงหลักการให้คำตัดสินใหม่ทดแทนแก่ผู้เสียหายคดีค้ำมนุษย์ว่ามีรากฐานมาจากคำตัดสินตามกรอบของคณะมนตรียุโรปที่ 2001/220/เจเอชเอ ลงวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 2011 ว่าด้วยสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งให้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมายและทนายความเพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียกร้องคำตัดสินใหม่ทดแทนจากรัฐ¹⁰ นอกจากนี้ ยังมีการบัญญัติเกี่ยวกับคำตัดสินใหม่ทดแทนของผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ไว้ในอีก 3 ข้อได้แก่

⁷ EUR-Lex, Official Journal of the European Union, 15.4.2011, Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. (Online). Available: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:en:PDF>. [2023, 23 June].

⁸ EUR-Lex, 2002/629/JHA: Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings < EUR-Lex - 32002F0629 - EN - EUR-Lex (europa.eu) [2023, 23 June]. ซึ่งตาม EUR-Lex อันเป็นเว็บไซต์ทางการของสหภาพยุโรป ได้ระบุว่า ข้อกำหนดฉบับดังกล่าวนี้ไม่มีผลบังคับใช้อีกต่อไป นับแต่วันที่ 14 เมษายน 2554 และให้ใช้ข้อกำหนดค้ำมนุษย์ปี 2554 แทน

⁹ Directive 2011/36/EU. *Supra note.7*. อารัมภบทย่อหน้า 13 หน้า 3; The use of seized and confiscated instrumentalities and the proceeds from the offences referred to in this Directive to support victims' assistance and protection, including compensation of victims and Union trans-border law enforcement counter-trafficking activities, should be encouraged.

¹⁰ *Ibid*, p.4; Council Framework Decision 2001/220/JHA of 15 March 2001 on the standing of victims in criminal proceedings (1) establishes a set of victims' rights in criminal proceedings, including the right to protection and compensation. In addition, victims of trafficking in human beings should be given access without delay to legal counselling and, in accordance with the role of victims in the relevant justice systems, to legal representation, including for the purpose of claiming compensation. Such legal counselling and representation could also be provided by the competent authorities for the purpose of claiming compensation from the State.

1) ข้อ 12 ว่าด้วยการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ในการสืบสวนสอบสวนและกระบวนการพิจารณาทางอาญา ย่อหน้าที่ 2 ที่กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมายและทนายความเพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ

2) ข้อ 15 ว่าด้วยการคุ้มครองผู้เสียหายเด็กจากการค้ามนุษย์ ในการสืบสวนสอบสวนและกระบวนการพิจารณาทางอาญา ย่อหน้าที่ 2 ที่ให้ผู้เสียหายมีสิทธิอย่างเดียวกันกับข้อ 12.2 กล่าวคือ สิทธิเข้าถึงการให้คำปรึกษาทางกฎหมายและทนายความเพื่อวัตถุประสงค์ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากรัฐ

3) ข้อ 17 ว่าด้วยค่าสินไหมทดแทนต่อผู้เสียหาย ได้บัญญัติว่า “รัฐภาคีพึงทำให้มั่นใจว่าผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์สามารถเข้าถึงมาตรการเรื่องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาที่ใช้กำลังประทุษร้ายโดยเจตนาที่มีอยู่ในปัจจุบันได้”¹¹

หลังจากมีการเริ่มใช้บังคับข้อกำหนดค้ามนุษย์ดังกล่าว ในทางหนึ่งก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า ข้อกำหนดค้ามนุษย์นี้ยังมีความบกพร่อง กล่าวคือ ตามข้อ 17 ของข้อกำหนดค้ามนุษย์ดังกล่าวเป็นข้อบทที่มีการใช้ในทางปฏิบัติน้อยที่สุด เนื่องจากมีการกำหนดหลักการที่ไม่เพียงพอและไม่เหมาะสม เนื่องจากคดีค้ามนุษย์ไม่ได้กระทำได้ด้วยการใช้กำลังประทุษร้ายเสมอไป และยังขาดการกำหนดมาตรการที่ให้รัฐจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์โดยเร็ว หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว อีกทั้งควรกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีกองทุนสำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และควรมีขั้นตอนที่รวดเร็วในการที่ผู้เสียหายที่ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจะสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผ่านสหภาพแรงงานด้วย¹²

อย่างไรก็ตาม พบว่าข้อกำหนดค้ามนุษย์ของสหภาพยุโรปนั้นได้กล่าวถึงเรื่องค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์ไว้ค่อนข้างครบถ้วนและครอบคลุม กล่าวคือ ให้สิทธิผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในการมีทนายความเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่เป็นเด็กหรือผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ และการกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีมาตรการเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์โดยเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาที่มีการใช้กำลังประทุษร้ายโดยเจตนา เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นการหลอกลวง ข่มขู่ ชูเชิญ ใช้อำนาจโดยมิชอบหรือการกระทำโดยมิชอบด้วยประการอื่นใด ลักษณะของการกระทำนั้นย่อมเป็นการกระทำโดยเจตนาด้วย ตลอดจนมี

¹¹ *Ibid*, p.10; Member States shall ensure that victims of trafficking in human beings have access to existing schemes of compensation to victims of violent crimes of intent.

¹² Dr. Maria Grazia Giammarinaro, (7 November 2021) “*Revising EU Directive on Human Trafficking? For bad or good reasons?*”, Blog, La Strada International. (Online). Available: <https://www.lastradainternational.org/blog/revising-eu-directive-on-human-trafficking-for-bad-or-good-reasons/>. [2023, 23 June].

การกำหนดหลักการยึดหรือริบทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเพื่อนำมาเป็นค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายได้ ทำให้สามารถตีความได้ว่าค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในสหภาพยุโรปนั้นสามารถได้มาทั้งจากงบประมาณของรัฐและมาจากทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิด จึงไม่เป็นภาระกับภาครัฐจนมากเกินไป ซึ่งการบัญญัติถึงหลักการต่าง ๆ ไว้อย่างค่อนข้างครอบคลุมเช่นนี้จะเป็นการสนับสนุนให้แต่ละประเทศในสหภาพยุโรปสามารถนำไปดำเนินการออกกฎหมายภายในประเทศได้อย่างชัดเจนครบถ้วน และเป็นมาตรฐานเดียวกันต่อไป

3.2 กฎหมายต่างประเทศ

3.2.1 ระบบกฎหมาย Common Law

1) กฎหมายของสหรัฐอเมริกา

ตามกฎหมายระดับรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกา คือ ประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา ฉบับปี ค.ศ. 2006 ส่วนเพิ่มเติมที่ 4 หัวข้อ 18 กฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนที่ 1 คดีอาญา ตอนที่ 77 ว่าด้วยเรื่องทนาย การค้าทาส และการค้ามนุษย์ มาตรา 1593 ที่มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 2011¹³ ผู้เสียหายคดีค้ามนุษย์มีสิทธิได้รับการใช้ราคาทรัพย์สินภาคบังคับในทางอาญา (Mandatory Criminal Restitution) กล่าวคือ เป็นมาตราที่กำหนดให้จำเลยใช้ราคาทรัพย์สินกับผู้เสียหายเพื่อชดเชยกับความเสียหายของผู้เสียหายอย่างเต็มจำนวนตามที่ศาลกำหนด ซึ่งรวมถึงความเสียหายต่อรายได้หรือมูลค่าของบริการหรือแรงงานของผู้เสียหายที่ต้องเสียไปให้กับจำเลย ตามค่าจ้างขั้นต่ำและค่าล่วงเวลาที่ได้รับประกันไว้ในพระราชบัญญัติมาตรฐานแรงงานที่เป็นธรรม ทั้งนี้ คำว่า “ผู้เสียหาย (Victim) ให้รวมถึง ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี ผู้ไร้ความสามารถ ผู้เสียชีวิตแล้ว ผู้ปกครองโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้รับมรดกของผู้เสียหาย ผู้แทน หรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่น ๆ หรือบุคคลอื่นใดที่ได้รับการแต่งตั้งตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่ว่ากรณีใดก็ตาม มิให้จำเลยมีชื่อเป็นผู้แทนหรือผู้ปกครองที่จะได้รับการใช้ราคาทรัพย์สิน”¹⁴

หากพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในทางทฤษฎี กลไกการใช้ราคาทรัพย์สินตามกฎหมายทางอาญาทำให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการเยียวยาทันทีหลังจากศาลมีคำพิพากษาส่วนอาญา ดังนี้ จึงเป็นการลดหรือยกเลิกขั้นตอนที่ผู้เสียหายจะต้องไปยื่นคำร้องแยกต่างหากเป็นคดีแพ่งอีก ซึ่งหลักการดังกล่าวเหมือนประเทศไทย

¹³ GovInfo, 18 U.S. Code § 1593 - *Mandatory restitution*. (Online). Available: <https://www.govinfo.gov/ap/details/USCODE-2010-title18/USCODE-2010-title18-partI-chap77-sec1593>. [2023, 23 June].

¹⁴ *Ibid.*, (b)(1)-(4)

อย่างไรก็ดี แม้ตามหลักการดังกล่าวผู้เสียหายในทุกคดีที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ จำเลยจะมีสิทธิได้รับการใช้ราคาทรัพย์ได้ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มีเพียงร้อยละ 27 ของผู้เสียหายทั้งหมดเท่านั้นที่ศาลมีคำสั่งใช้ราคาทรัพย์ให้¹⁵ ผู้เสียหายจึงยังคงจะต้องไปดำเนินคดีในทางแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีบังคับใช้แรงงาน เช่น คดีแรงงานในภาคเกษตรกรรม คดีแรงงานที่เป็นพนักงานต้อนรับ หรือคดีแรงงานในบ้าน ซึ่งมักจะมีการดำเนินคดีในทางแพ่งและประสบความสำเร็จในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ตัวอย่างเช่น จากสถิติในปี ค.ศ. 2018 ผู้เสียหายจำนวนเกินกึ่งหนึ่ง (146 จาก 274 คดี) จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ซึ่งไม่ว่าจะโดยการประนีประนอมยอมความกัน (111 คดี) ชนาะคดีโดยขาดนัด (25 คดี) หรือชนะคดีในชั้นศาล (10 คดี)¹⁶

ในสหรัฐอเมริกายังมีบทบัญญัติกฎหมายอื่น ๆ เพิ่มเติมที่เป็นกลไกทางกฎหมายให้ผู้เสียหายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ เช่น พระราชบัญญัติการให้อำนาจในการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ค.ศ. 2008 (Trafficking Victims Protection Reauthorization Act – TVPRA 2008)¹⁷ ซึ่งเป็นกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ (Trafficking Victims Protection Act 2000)¹⁸ บัญญัติให้สามารถดำเนินคดีกับ “ผู้ใดที่ได้รับประโยชน์ โดยการรู้เห็นยินยอม ไม่ว่าจะทางการเงินหรือ โดยได้รับสิ่งใดที่มีมูลค่าจากการร่วมกระทำธุรกิจกับบุคคลที่ตนรู้หรือควรรู้ว่าได้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่ห้ามเอาคนลงเป็นทาส บังคับใช้แรงงาน และค้ามนุษย์”¹⁹ ดังนั้น ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จึงสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้จากทั้งผู้กระทำการค้ามนุษย์โดยตรง และบุคคลอื่นที่สมคบหรือผู้ได้รับประโยชน์โดยมิชอบมาโดยรู้เห็นการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ เช่น เจ้าของโรงแรมม่านรูด ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ หรือนายหน้าจัดหางานก็ตาม²⁰ นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการให้อำนาจในการคุ้มครองผู้เสียหายจาก

¹⁵ United States Federal Courts. *Continuing Failure to Order Mandatory Criminal Restitution for Human Trafficking Victims*. The Human Trafficking Legal Center, 2018. (Online). Available: <http://www.htlegalcenter.org/wp-content/uploads/2018-Mandatory-Restitution-Report.pdf>. [2023, 23 June].

¹⁶ Alexandra F. Levy. *Federal Human Trafficking Civil Litigation: 15 Years of the Private Right of Action*, The Human Trafficking Legal Center (December 2018). Pp.1-36.

¹⁷ IJM. *The Freedom Commons*. (Online). Available: <https://freedomcommons.ijm.org/node/256>. [2023, 23 June].

¹⁸ กฎหมายฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่ก่อตั้ง State Department Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons ที่จัดทำรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์

¹⁹ GovInfo. 18 U.S.C. § 1595(a). (Online). Available: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2021-title18/pdf/USCODE-2021-title18-partI-chap77-sec1595.pdf>. [2023, 23 June].

²⁰ Alexandra F. Levy. *Supra*. 18. p. 22

การค้ำมนุษย์ ค.ศ. 2008 (TVPRA 2008) ผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องได้ทั้งค่าเสียหายเชิงสินไหมทดแทน และค่าเสียหายเชิงลงโทษได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับประเทศไทย

นอกจากนี้ ในคดีที่เป็นความผิดฐานค้ำมนุษย์ทางเพศในรูปแบบออนไลน์ ผู้เสียหายยังสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกับเว็บไซต์และสื่อกลางออนไลน์อื่น ๆ ที่จัดให้มีโฆษณา เป็นธุระจัดหาเพื่อการค้ำมนุษย์ทางเพศของบุคคลอื่นได้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการอนุญาตให้ผู้เสียหายต่อสู้กับการค้ำมนุษย์ในเพศในรูปแบบออนไลน์ ค.ศ. 2018 (The Allow Victims to Fight Online Sex Trafficking Act 2018 – FOSTA)²¹

2) กฎหมายของสหราชอาณาจักร

ระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักรถูกเรียกว่า คอมมอนลอว์ เป็นกฎหมายที่เกิดจากจารีตประเพณีเดิม และเป็นกฎหมายที่เกิดจากคำพิพากษาของศาล (Judge made Law) ตามระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีวิธีการเยียวยาผู้เสียหายโดยทั่วไป คือการให้การเยียวยาเป็นค่าเสียหาย (Award of Damages) แต่หากการละเมิดหลายประเภท เช่น มีการบุกรุก หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ (Nuisance) ด้วย ศาลสหราชอาณาจักรมักมีความเห็นว่า การเยียวยาโดยการให้ค่าเสียหายไม่เพียงพอกับการกระทำละเมิดนั้น จะเยียวยาโดยการออกคำสั่งห้ามมิให้จำเลยกระทำการเช่นนั้นอีกในอนาคตได้ (Injunction)²²

ในสหราชอาณาจักร รัฐบาลได้ออกกฎหมายต่อต้านการค้ำมนุษย์ฉบับสำคัญที่เรียกว่าพระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ ค.ศ. 2015 (The Modern Slavery Act 2015) ซึ่งรวมมาตรการทางกฎหมายเพื่อการดำเนินคดีและลงโทษทั้งผู้กระทำความผิดค้ำมนุษย์และแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบจากผู้อื่น ตลอดจนการคุ้มครองและช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายรวมไว้ในพระราชบัญญัติฉบับเดียว²³ ในส่วนของค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์นั้น มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ กำหนดว่า หากมีคำพิพากษาลงโทษในความผิดฐานเอาคนลงเป็นทาส (Slavery) ทำให้บุคคลตกอยู่ในภาวะจำยอม (Servitude) แรงงานบังคับ (Forced Labour) หรือแรงงานจำเป็น (Compulsory Labour) หรือคำสั่งริบทรัพย์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับฐานความผิด

²¹ Congress.Gov, 15 U.S.C. § 1591(e). (Online). Available: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/1865/text>. [2023, 24 June].

²² สุรัชดา ริตี. (2565). *เอกวิติ: หลักแห่งความยุติธรรมในกฎหมายอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 159.

²³ Focus on Labour Exploitation (FLEX). (July 2016). *Access to Compensation for Victims of Human Trafficking, Working Paper*, 1-16, 3.(Online). Available: <https://labourexploitation.org/publications/flex-working-paper-access-to-compensation-for-victims-of-human-trafficking/>. [2023, 24 June].

ดังกล่าวแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งเยียวยา (A Slavery and Trafficking Reparation Order) บุคคลที่ตกเป็นทาสหรือถูกค้ำมนุษย์ได้²⁴ ซึ่งจำนวนค่าสินไหมทดแทนตามคำสั่งดังกล่าวให้เป็นไปตามที่ศาลเห็นสมควรตามวิธีการในการกระทำความผิดและพยานหลักฐานที่ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการแสดงต่อศาล และหากมีคำสั่งมากกว่าหนึ่งคำสั่งในกระบวนการพิจารณาจำนวนค่าสินไหมทดแทนทั้งหมดต้องไม่เกินจำนวนที่บุคคลต้องจ่ายตามคำสั่งให้รับทรัพย์²⁵ และไม่ว่าฝ่ายโจทก์จะมีคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเยียวยาหรือไม่ ศาลต้องพิจารณาพิพากษาในส่วนของคำสั่งเยียวยาความเสียหายดังกล่าว และหากศาลพิจารณาพิพากษาโดยไม่มีคำสั่งเยียวยา ศาลต้องแสดงผลของการไม่มีคำสั่งเยียวยาในคดีดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแม้จะมีการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติดังกล่าวมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ด้วยมาตรฐานการพิสูจน์คดีอาญาที่สูงมากทำให้การดำเนินคดีค้ำมนุษย์มีความยากลำบากที่จะพิสูจน์ความผิดจนประสบความสำเร็จได้ และในหลายคดีขาดพยานหลักฐานที่เพียงพอจะสั่งฟ้องและดำเนินคดีไปสู่ชั้นศาลได้อีกด้วย²⁶

นอกจากนี้ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว คือ กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้มีการกล่าวถึงการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากในกระบวนการร่างพระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ แม้จะมีการตระหนักว่าผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์พึงมีสิทธิเข้าถึงค่าสินไหมทดแทนได้มากขึ้น และทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ขอแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งเป็นมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ แต่ท้ายที่สุดรัฐสภาก็พิจารณาเห็นควรไม่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการเยียวยาทางแพ่งในลักษณะทั่วไป เนื่องจากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นเนื่องจากผู้เสียหายสามารถใช้กลไกการดำเนินคดีทางแพ่งตามกฎหมายลักษณะละเมิดได้อยู่แล้ว และจากการพิจารณาโดยละเอียดอีกครั้งจากวุฒิสภาก็ยังคงเห็นสอดคล้องกันว่า ไม่มีสถานการณ์ใดที่เกี่ยวข้องกับการค้ำมนุษย์ที่ผู้เสียหายจะไม่สามารถใช้กฎหมายลักษณะละเมิดในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้อยู่แล้ว²⁷ ซึ่งแตกต่าง

²⁴ The 2018 UK Modern Slavery Act, section 8, power to make slavery and trafficking reparation orders; The National Archives, Modern Slavery Act 2015. (Online). Available: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>. [2023, 24 June].

²⁵ *Ibid*, section 9.

²⁶ Focus on Labour Exploitation. *Supra*. 25. p. 5

²⁷ UK Parliament, Hansard, Lords: 23 February 2015, Lords Chamber, Modern Slavery Bill, Report (1st Day)(Continued), Lord Bates at 06:45pm; *"I assure the House that we believe that civil remedies in tort already exist for victims of trafficking and slavery to claim damages from perpetrators through ordinary civil law and the Human Rights Act. Damages can, for example, be recovered for loss or damage caused to victims under the torts of intimidation, harassment, assault, unlawful imprisonment, negligence and breach of duty. We have been unable*

กับพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ของประเทศไทยที่ผู้เสียหายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์และไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก่อนศาลมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในคดีค้ามนุษย์ด้วย

พระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ (The 2018 UK Modern Slavery Act) ส่งผลต่อแนวทางกฎหมายของประเทศในเครือสหราชอาณาจักรอื่น เช่น กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย คือ พระราชบัญญัติการค้าทาสยุคใหม่ ในปี ค.ศ. 2018 (Modern Slavery Act 2018) ซึ่งมีลักษณะในการทำงานเกี่ยวกับสหราชอาณาจักร โดยมีได้มีการกำหนดแนวทางการให้ค่าสินไหมทดแทนกับผู้เสียหายจากการค้าทาสยุคใหม่หรือการค้ามนุษย์ในระดับชาติไว้แต่อย่างใด²⁸ ซึ่งแนวทางการให้ค่าสินไหมทดแทนกับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จะทำให้ผู้เสียหายมีความมั่นคงทางการเงินลดความเสี่ยงของการตกเป็นเหยื่อซ้ำสองจากการกระทำความผิด และทำให้ผู้เสียหายสามารถกลับคืนสู่สังคมและชุมชนของตนเองได้ อีกทั้งยังเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานค้ามนุษย์อย่างเป็นทางการทั่วประเทศ²⁹ อย่างไรก็ตาม ผู้เสียหายในความผิดฐานค้ามนุษย์ การค้าทาส หรือ การปฏิบัติที่มีลักษณะคล้ายการค้าทาส ยังมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากแผนการช่วยเหลือทางการเงินตามกฎหมายระดับมลรัฐหรือจากรัฐบาลท้องถิ่น (State or Territory government-funded statutory financial assistance scheme for victims of crime)³⁰ ซึ่งเป็นการเยียวยาจากงบประมาณของรัฐบาลและเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนอย่างในคดีอาญาทั่วไป มิใช่ใน

to identify a modern slavery scenario that would not involve at least one of those torts. Given the serious nature of modern slavery, we consider that it is likely that a court would be able to establish that, on the balance of probabilities, at least one of those civil wrongs had taken place. Accordingly, we are currently of the view that the existing civil law already provides the necessary civil remedies for modern slavery cases.” (...)

²⁸ Australian Human Rights Commission. (2021) Modern Slavery, Australia’s third UPR, 1-2, 1. (Online). Available: https://humanrights.gov.au/sites/default/files/2020-10/modern_slavery__australias_third_upr_2021.pdf. [2023, 24 June].

²⁹ Anti-Slavery Australia. (2022). Justice for All: Establishing a National Compensation Scheme for Survivors of Modern Slavery, 7 July 2022; “Australia is clearly committed to providing effective remedy to survivors of modern slave and slave-like practices, yet under the current system fails to meet these commitments.”. (Online). Available: <https://antislavery.org.au/justice-for-all/>. [2023, 24 June].

³⁰ McGregor, A. & Do, G. (2023). *Review of Australia’s Modern Slavery Act: From an obligation to report to and obligation to act*. May 2023. (Online). Available: <https://www.nortonrosefulbright.com/en/knowledge/publications/427f2657/review-of-australias-modern-slavery-act>. [2023, 24 June].

กรณีความผิดฐานค้ามนุษย์โดยเฉพาะ ตลอดจนผู้เสียหายมีสิทธิดำเนินคดีเพื่อขอให้ได้รับค่าเสียหายจากการดำเนินคดีในส่วนแพ่งเท่านั้น³¹ เช่นเดียวกับกฎหมายของสหราชอาณาจักร

3.2.2 ระบบกฎหมาย Civil Law

ประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law หรือระบบที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดของประเทศไทยก็มีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น โดยมีหลักการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่งและการดำเนินคดีความผิดทางอาญาแยกออกจากกัน แต่ในการดำเนินคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ที่เป็นคดีอาญาและเกิดสิทธิทางแพ่งในการเรียกค่าสินไหมทดแทนหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law มีการพิจารณาเรื่องการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์ไว้แตกต่างกันตามที่กฎหมายแต่ละประเทศกำหนดไว้

1) กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ และการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หมวดที่ 18 ว่าด้วยความผิดต่อเสรีภาพส่วนบุคคล มาตรา 232 มาตรา 232 เอ มาตรา 232 บี มาตรา 233 มาตรา 233 เอ และมาตรา 233 บี บัญญัติถึงฐานความผิดค้ามนุษย์ ฐานบังคับให้ค้าประเวณี ฐานบังคับใช้แรงงาน ฐานแสวงหาประโยชน์จากแรงงานโดยมิชอบ ฐานแสวงหาประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการลิดรอนเสรีภาพ และคำสั่งคุมประพฤติในความผิดฐานต่าง ๆ ดังกล่าวตามลำดับ³² ในบทบัญญัติต่าง ๆ ข้างต้นเป็นเพียงการบัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบในแต่ละฐานความผิด แต่กลับมิได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์หรือความผิดฐานอื่นดังกล่าวไว้ด้วย โดยพนักงานอัยการสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญา (Ancillary Civil Action – Adhesion Procedure) ให้ได้ตามมาตรา 403 แห่งประมวลกฎหมายวิธี

³¹Home Affairs. (2014). *National Action Plan to Combat Human Trafficking and Slavery 2015-2019*. 1-96, 77. (Online). Available: <https://www.homeaffairs.gov.au/criminal-justice/files/trafficking-national-action-plan-comb-at-human-trafficking-slavery-2015-19.pdf>. [2023, 24 June].

³²Germany's Federal Ministry of Justice. (2021). *German Criminal Code in the version published on 13 November 1998*. (Federal Law Gazette I, p. 3322), as last amended by Article 2 of the Act of 22 November 2021 (Federal Law Gazette I, p. 4906), Federal Office of Justice. (Online). Available: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html. [2023, 26 June].

พิจารณาความอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี³³ อย่างไรก็ตาม การใช้กลไกทางกฎหมายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญาจากผู้กระทำความผิด พบว่าในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้นแทบจะไม่เคยได้มีการใช้จริงในทางปฏิบัติ และผู้เสียหายส่วนมากยังไม่เคยได้รับค่าสินไหมทดแทนจากความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานด้วย (Damages from Pain and Suffering) จากกระบวนการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา³⁴

นอกจากนี้ ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังกำหนดให้ผู้เสียหายในความผิดฐานใช้กำลังประทุษร้าย (Acts of Violence) หรือทายาที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายคดีอาญา (Crime Victims' Compensation Act) ด้วย ซึ่งตามมาตรา 1 (1) ให้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกับผู้ที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการทำร้ายทางร่างกายโดยมิชอบด้วยกฎหมายและจงใจกระทำต่อตนเองหรือบุคคลอื่นใด หรืออันเนื่องมาจากการป้องกันโดยชอบต่อการทำร้ายดังกล่าวนั้นได้ โดยความเสียหายดังกล่าวอาจเป็นความเสียหายต่อสุขภาพและความเสียหายต่อเศรษฐกิจก็ได้และเป็นค่าสินไหมทดแทนจากภาครัฐ³⁵ ทั้งนี้ สิทธิดังกล่าวให้ใช้กับคนต่างชาตินที่มีสิทธิอยู่อาศัยตามกฎหมายในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีด้วย แต่จำนวนค่าสินไหมทดแทนขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่มีสิทธิอยู่อาศัย ตลอดจนประเภทของใบอนุญาตอยู่อาศัย อีกทั้งให้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายต่อสุขภาพ รวมถึงความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจด้วย³⁶ ทั้งในเวลาชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ แต่ต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจาก

³³ Follmar-Otto, P., & Rabe, H. (2009). *Human trafficking in Germany: strengthening victim's human rights*. (Studie /Deutsches Institut für Menschenrechte). Berlin: Deutsches Institut für Menschenrechte, 1-97, 66.

³⁴ *Ibid*, p. 78

³⁵ Germany's Federal Ministry of Justice. (2021). *Act on compensation to victims of violent crime* (Crime Victims Compensation Act - OEG) as promulgated on 7 January 1985 (Federal Law Gazette I p. 1), last amended by Article 11a of the Act of 2 June 2021 (Federal Law Gazette I p. 1387) . (Online). Available: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_oeg/englisch_oeg.html. section 1(1) "Any person who, within the territory of validity of this Act or on board a German vessel or aircraft, has sustained a personal injury as a result of wilful, unlawful physical assault against himself or any other person or as a result of the lawful defense against such an assault, shall be entitled, upon application, to compensation on account of the resulting health damage and economic damage...". [2023, 26 June].

³⁶ พระราชบัญญัติค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายคดีอาญา (Crime Victims' Compensation Act) แก้ไขเพิ่มเติมส่วนค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจในปี ค.ศ. 2019 และกฎหมายจะเริ่มบังคับใช้ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2024; Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, *2022 Trafficking in Persons Report: Germany*. (Online). Available: <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/germany/>. [2023, 26 June].

กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายโดยตรง โดยรวมถึงการรักษาพยาบาลและการรักษาที่เกี่ยวข้อง เงินบำนาญของผู้เสียหาย ค่าผู้ดูแล อนึ่ง สิทธิดังกล่าวจะไม่รวมถึงค่าสินไหมทดแทนความสูญเสียในทางทรัพย์สินอื่น เช่น การไม่จ่ายค่าจ้างจากการค้าประเวณี³⁷

พระราชบัญญัติค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายคดีอาญา (Crime Victims' Compensation Act) กำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายชาวเยอรมันหรือชาวต่างชาติตามมาตรา 1 (4) หรือ (5) ฉบับที่ 1 ที่ได้รับบาดเจ็บแก่ร่างกายหรือจิตใจอันเป็นผลมาจากอาชญากรรมรุนแรงตามมาตรา 1 (1) หรือ (2) ที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายจะได้รับสิทธิเมื่อยื่นคำขอเพื่อชดเชยความเสียหายด้านร่างกายและด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนด โดยผู้บาดเจ็บมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเป็นค่ารักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายตามมาตรฐานการรักษาที่จำเป็นเนื่องมาจากการบาดเจ็บที่ได้รับ อีกทั้งผู้เสียหายยังมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ผู้บาดเจ็บมีสิทธิได้รับตามระดับ

ระดับความเสียหาย	การจ่ายเงิน
กรณีที่มีระดับความเสียหายระหว่าง 10 ถึง 20	จ่ายเงินครั้งเดียว จำนวน 800 ยูโร
กรณีที่มีระดับความเสียหายระหว่าง 30 ถึง 40	จ่ายเงินครั้งเดียว จำนวน 1,600 ยูโร
กรณีที่มีระดับความเสียหายระหว่าง 50 ถึง 60	จ่ายเงินครั้งเดียว จำนวน 5,800 ยูโร
กรณีที่มีระดับความเสียหายระหว่าง 70 ถึง 90	จ่ายเงินครั้งเดียว จำนวน 10,200 ยูโร
กรณีที่มีระดับความเสียหาย 100	จ่ายเงินครั้งเดียว จำนวน 16,500 ยูโร

อนึ่ง กรณีผู้บาดเจ็บต้องสูญเสียแขน ขา หรืออวัยวะอื่นใด หรือความเสียหายต่ออวัยวะรับความรู้สึก เสียโฉมประสาท หรือความเสียหายจิตพิการหรือรับอันตรายสาหัส อาจจ่ายเงินครั้งเดียวจำนวน 28,500 ยูโร และหากแขน ขาหรืออวัยวะอื่นใดที่ยังคงมีอยู่ได้สูญเสียความสามารถในการทำงาน ให้ถือว่าสูญเสียความสามารถประกอบการงานการทำงานด้วย³⁸

³⁷ KOK International (German NGO Network against Trafficking in Human Beings). *Crime Victims' Compensation Act*. (Online). Available: <https://www.kok-gegen-menschenhandel.de/en/human-trafficking/legal-framework-in-germany/crime-victims-compensation-act>. [2023, 26 June].

³⁸ *Ibid*, พระราชบัญญัติค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายคดีอาญา (Crime Victims' Compensation Act) แก้ไขเพิ่มเติมส่วนค่าสินไหมทดแทนต่อจิตใจ พ.ศ. 2562 และกฎหมายจะเริ่มบังคับใช้ในเดือนมกราคม 2567; Office to

นอกจากนี้ ผู้เสียหายที่ถูกกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ยังมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งตามกฎหมายลักษณะละเมิดตามมาตรา 823 ประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ โดยผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในศาลระดับท้องถิ่นได้อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานความผิดที่ฟ้องและโทษที่กำหนดไว้สำหรับฐานความผิดนั้น³⁹

Table 1: Compensation and wages

Claim against	Perpetrators	Perpetrators	Perpetrators	Perpetrators	State
Procedural path	Criminal proceedings Adhesion procedure Local Court/ Regional Court depending on offence and penalty	Civil proceedings Local Court/ Regional Court if action over € 5,000	Labour Court proceedings Labour Court	Außergerichtliche Verhandlung	Official proceedings Pension and benefits office
Scope of payments	Damages*: a) Immaterial damage, damages for pain and suffering b) Material damage, for example lost wages, costs for curative treatment and medical treatment, damage to property	Damages*: a) Immaterial damage, damages for pain and suffering b) Material damage, for example lost wages, costs for curative treatment and medical treatment, damage to property	Wages Damages*: a) Immaterial damage, damages for pain and suffering b) Material damage (see civil proceedings)	Wages Damages*: a) Immaterial damage: Damages for pain and suffering b) Material damage (see civil proceedings)	Compensation:** Limited material damage: For example, costs of curative and medical treatment, treatment at a health resort, pension, therapy

* The claim for damages is oriented to restoration of the situation as it existed before the occurrence of damage to the injured party. The scope depends on the type and extent of the damage.

** The claim against the state for compensation is oriented only to restoration of the physical and mental integrity of the injured party. For example, it does not include damages for pain and suffering.

*** The claim against the employer for damages is subject to an exclusion of liability for the employer if the injury was due to negligence or it was work related.

ภาพที่ 1 สรุปกระบวนการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและค่าจ้างในคดีค้ามนุษย์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีกลไกทางกฎหมายที่บัญญัติสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์โดยครอบคลุมทั้งจากภาครัฐและผู้กระทำความผิดทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง และผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเยียวยาได้จากศาลแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งได้ ซึ่งในทางปฏิบัติเห็นได้จากสถิติขององค์กรนอกภาครัฐ (NGO) ที่ได้รับการอุดหนุนจากภาครัฐ รายงานว่าในระหว่างเดือนมกราคม 2563 ถึงเดือนมิถุนายน 2564

Monitor and Combat Trafficking in Persons. *2022 Trafficking in Persons Report: Germany*. (Online). Available: <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/germany/>. [2023, 17 July].

³⁹ Follmar-Otto, P., & Rabe, H. (2009). *Supra*. p.65.

มีผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จำนวน 86 คน ที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรนอกภาครัฐจนได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าจ้างย้อนหลังแล้ว⁴⁰ แต่ทั้งนี้ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวจะไม่รวมถึงผู้เสียหายคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย⁴¹

ดังนั้น การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจึงมีความแตกต่างกับประเทศไทยหลายประการ กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่ได้บัญญัติความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์เป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และมีได้กำหนดเรื่องค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ แต่พนักงานอัยการสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาให้ได้ หรือผู้เสียหายอาจไปใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายคดีอาญา (Crime Victims' Compensation Act) จากรัฐตามความเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ความผิด แต่อาจมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนจากรัฐโดยมีการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ผู้บาดเจ็บมีสิทธิได้รับตามระดับ อีกทั้งผู้เสียหายอาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทางแพ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมาตรา 823 จากผู้กระทำละเมิดได้ด้วย

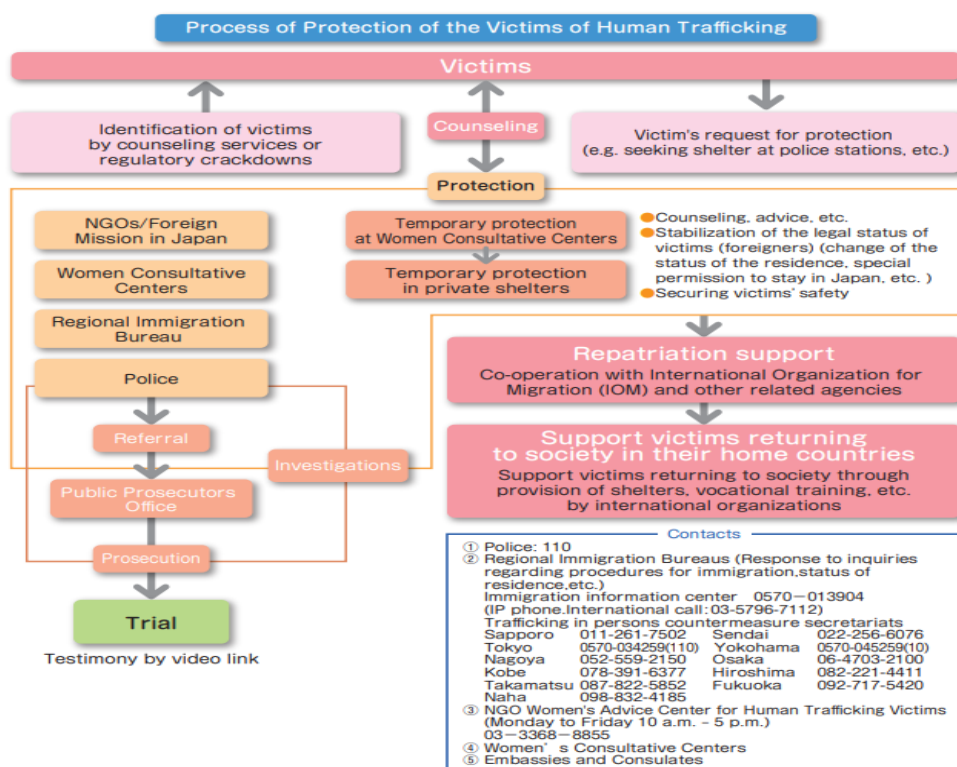
2) กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ตามรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2022 ระบุว่า ในประเทศญี่ปุ่นไม่มีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์โดยตรง มีเพียงพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการค้าประเวณี กฎหมายว่าด้วยข้อกำหนดและการลงโทษการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกอนาจารเด็ก และการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยสวัสดิภาพเด็ก กฎหมายว่าด้วยความมั่นคงในการจ้างงาน และกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานแรงงาน ซึ่งผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์มีสิทธิที่จะยื่น

⁴⁰ Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons. 2022. *Supra*. p.43

⁴¹ ประเทศไทยให้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนกับผู้เสียหายคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อาจเนื่องจากพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 41 ยกเว้นการดำเนินคดีให้กับผู้เสียหายคดีค้ามนุษย์ในความผิดฐานเข้ามาออกไปหรืออยู่ในราชอาณาจักร โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โดยห้ามมิให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดี และมาตรา 37 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดี การเรียกร้องสิทธิของผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่อาจให้มีการผ่อนผันให้ผู้เสียหายอยู่ในราชอาณาจักรและได้รับอนุญาตให้ทำงานชั่วคราว โดยให้คำนึงถึงเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม ทั้งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) แต่หากคนต่างด้าวที่เข้าเมืองผิดกฎหมายมีส่วนร่วมในขบวนการค้ามนุษย์ ทำหน้าที่เป็นผู้คุม จะมีใช้ผู้เสียหายโดยนิตินัย ไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2665/2564)

ฟ้องเป็นคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดค้ำมนุษย์ได้ แต่ในทางปฏิบัติ เจ้าของและผู้ประกอบธุรกิจที่จ้างแรงงานด้วยการค้ำมนุษย์ผิดกฎหมายมักยื่นคำขอล้มละลายหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลการประกอบการเพียงในทางลายลักษณ์อักษรเพื่อกันมิให้ตนเองต้องรับผิดชอบในทางแพ่งหรือทางอาญา ดังนั้น การได้รับค่าสินไหมทดแทนนั้นจึงแทบไม่มีทางเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ⁴² ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลของรัฐบาลญี่ปุ่นที่กล่าวถึงการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ว่า การค้ำมนุษย์ถือเป็นอาชญากรรมร้ายแรงในประเทศญี่ปุ่นและพนักงานอัยการจะมีการดำเนินคดีอย่างเข้มงวด โดยภาครัฐจะมีการประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งตัวผู้เสียหายกลับประเทศ (Repatriation Support) นอกจากนี้ยังมีกระบวนการดูแลผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สังคม (Support Victims Returning to Society in their Home Countries) ด้วยการฝึกอาชีพ แต่กลับไม่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์ไว้โดยเฉพาะแต่อย่างใด⁴³

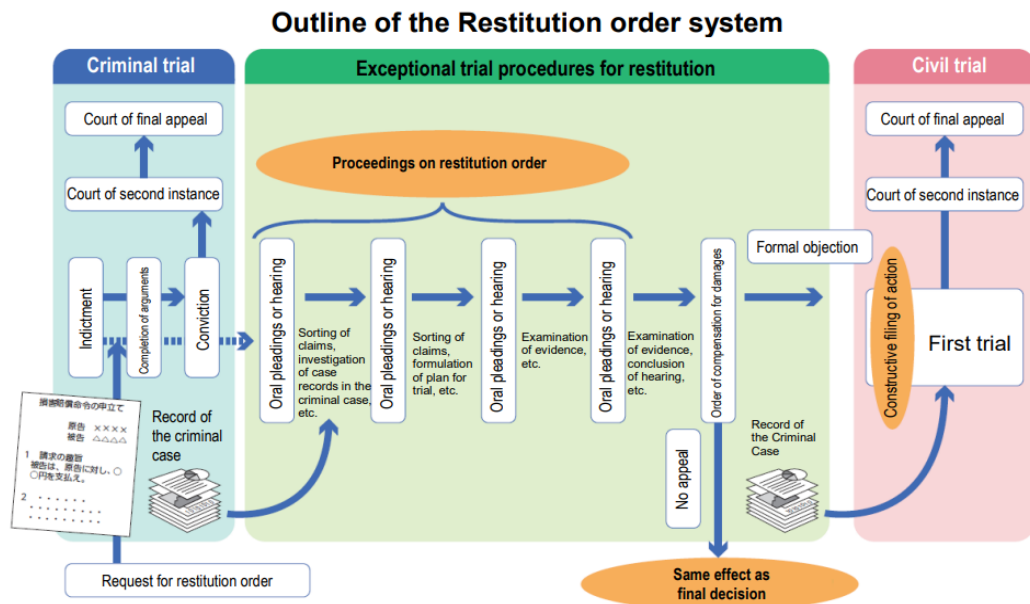

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์

⁴² ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศญี่ปุ่นถูกจัดอันดับอยู่ในระดับ 2 เช่นเดียวกับประเทศไทย; Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2022 Trafficking in Persons Report: Japan <<https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/japan/>>. [2023, 26 June].

⁴³ Japan's Ministry of Justice, "For Victims of Crime" – Victim Protection and Victim Support, 1-64, 57 <<https://www.moj.go.jp/content/001348855.pdf>> [2023, 24 June].

จากภาพดังกล่าวแสดงกระบวนการคุ้มครองผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์จะเรียกร้องให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหลังจากศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยแล้ว ผู้เสียหายจึงจะมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในคดีแพ่งเช่นเดียวกับคดีอาญารฐานความผิดอื่นทั่วไป⁴⁴

Source: Ministry of Justice

ภาพที่ 3 แสดงระบบคำสั่งใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้ราคาทรัพย์สินในประเทศญี่ปุ่น

จากภาพที่ 3 แสดงระบบคำสั่งใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้ราคาทรัพย์สินในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นเป็นที่มาของมาตรา 438 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยกำหนดค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินเสมอไป ส่วนค่าสินไหมทดแทนจะชดใช้กันเป็นจำนวนเท่าใดนั้นไม่มีเกณฑ์กำหนดไว้เป็นเกณฑ์ทั่วไป ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละคดี โดยพิจารณาว่าความเสียหายนั้นเป็นผลโดยตรงมาจากการทำละเมิด เป็นเกณฑ์กำหนดความรับผิด และศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าผู้กระทำต้องรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด⁴⁵ ทำให้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์จะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทาง

⁴⁴ Japan's National Police Agency. (2020). *Chapter 1: Efforts to Recover the Victims' Damages and to Providethem with Economic Support*. 1-7. (Online). Available : <https://www.npa.go.jp/hanzai/higai/whitepaper/english/2020/pdf/chapter1.pdf>. [2023, 24 June].

⁴⁵ สุขุม สุกนิตย์. (2550). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ. หน้า 206.

ละเมิดในส่วนแพ่งย่อมมีผลเช่นเดียวกับผู้เสียหายในคดีอาญารฐานความผิดอื่นทั่วไปใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้น

3.3 กฎหมายไทย

3.3.1 กฎเกณฑ์ในทางสารบัญญัติ

1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ละเมิด (Tort) ในอดีตบางตำราเรียกว่าประทุษร้ายส่วนแพ่ง⁴⁶ เป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่สำคัญประเภทหนึ่ง ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหาย ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438⁴⁷ อันเป็นหลักทั่วไปของการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ซึ่งคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” (Compensation) หมายถึงการชดเชยแก่ผู้เสียหายเพื่อทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นทุกอย่างไม่ใช่เฉพาะแต่การชดเชยเป็นเงิน ดังนั้นค่าสินไหมทดแทนจึงกว้างกว่าคำว่าค่าเสียหาย หรือค่าเสียหายเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทน⁴⁸ ซึ่งการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้นแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ⁴⁹

(1) ค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงิน กฎหมายไทยเรียกว่า ค่าเสียหาย

(2) ค่าสินไหมทดแทนในรูปแบบเฉพาะเจาะจง อาจเป็นการคืนทรัพย์สิน เอาทรัพย์สินประเภทเดียวกันมาคืน การคืนราคา ซึ่งเป็นหลักเดียวกันที่อยู่ในประมวลกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ให้อำนาจต่อศาลในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทน หากมีการฟ้องคดีละเมิดแล้วและโจทก์ได้มีคำขอท้ายฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แม้โจทก์ซึ่งมีหน้าที่นำสืบถึงค่าสินไหมทดแทนนั้นจะนำสืบ

⁴⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 6.

⁴⁷ มาตรา 438 ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้เกิดขึ้นนั้นด้วย

⁴⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 46. หน้า 225.

⁴⁹ ศนันทกรัตน์ โสทธิพันธุ์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 340.

พยานหลักฐานเรื่องค่าสินไหมทดแทนไม่ชัดเจนหรือมิได้นำสืบว่าได้รับความเสียหายเป็นเงินจำนวนเท่าใด ศาลก็ยังมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายให้แก่โจทก์ได้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6721 - 6722/2562 วินิจฉัยว่า เมื่อคดีอาญาฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 ร่วมกันกับจำเลยที่ 1 ทำร้ายโจทก์ร่วม แม้จะไม่ปรากฏโดยชัดแจ้งว่าโจทก์ร่วมได้รับบาดเจ็บจากการถูกชกต่อยทำร้าย แต่ก็ต้องถือว่าโจทก์ร่วมได้รับความเสียหายจากการกระทำของจำเลยที่ 2 และที่ 3 แล้ว ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ชัดใช้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4805/2553 วินิจฉัยว่า ค่าเสียหายที่เป็นค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนอาคารและค่าสูญเสียตัวอาคารอันทำให้โจทก์ขาดประโยชน์จากการใช้สอยอาคารหรือนำอาคารออกขายให้แก่ผู้อื่น แม้โจทก์มิได้นำสืบว่าโจทก์ได้รับความเสียหายเป็นเงินจำนวนเท่าใด แต่ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายในส่วนนี้เนื่องจากการกระทำละเมิดของจำเลย ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายแก่โจทก์ได้ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามป.พ.พ. มาตรา 438 วรรคหนึ่ง

บทบัญญัติมาตรา 438 ให้ศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากในคดีละเมิดแต่ละคดี ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ผู้เสียหายพึงได้รับนั้นจะไม่เท่ากัน ซึ่งคำว่า “จะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใด” หมายความว่า ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างไร จำนวนเท่าไรจึงจะคุ้มกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และบางครั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจไม่เกี่ยวกับเงินโดยตรงก็ได้ เช่น ทำป้ายโฆษณาร้านอาหารแตกพัง มีผลทำให้คนเข้าร้านอาหารน้อยกว่าที่เคย และทำให้ขาดรายได้ ศาลต้องพิจารณาว่าผู้ทละเมิดควรจะเสียค่าสินไหมทดแทนเพียงใด⁵⁰ แต่ศาลฎีกาของประเทศไทยไม่ได้ให้ค่าเสียหายส่วนนี้เนื่องจากความเสียหายส่วนนี้ไม่ใช่ผลโดยตรงจากการกระทำละเมิด เช่น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 246/2550⁵¹

⁵⁰ วารีนานาสกุล. (2553). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่ง และลาภมิควรได้* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์. หน้า 259.

⁵¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 246/2550 จำเลยปิดกั้นทางพิพาท แม้จะทำให้บุคคลภายนอกไม่เข้ามาใช้บริการโรงแรมของโจทก์หรือเข้ามาใช้บริการน้อยลง เพราะไม่สะดวกในการใช้ทาง ก็มีใช้ความเสียหายโดยตรงที่โจทก์ไม่ได้รับความสะดวกในการเข้าออกถนนสายบางนา-ตราด ตามที่ฟ้อง โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายส่วนนี้จากจำเลย

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวช่วยทำให้การใช้หลักทฤษฎีเงื่อนไขมีความผ่อนคลายลงได้โดยไม่เกิดความรับผิดชอบเกินกว่าความผิด เนื่องจากศาลมีบทบาทในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ โดยศาลจะพิจารณาตามข้อเท็จจริงอันเป็นมูลแห่งละเมิดว่าผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบมากน้อยเพียงใด โดยอาศัยพฤติการณ์ที่กระทำไปประกอบกับความร้ายแรงแห่งการกระทำเป็นเกณฑ์ หมายความว่า ศาลมีบทบาทในการพิจารณากำหนดขอบเขตแห่งความรับผิดชอบได้ โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้กระทำละเมิดต้องรับผิดชอบ ไม่มีที่สิ้นสุด⁵² บทบัญญัติมาตรานี้จึงให้อำนาจแก่ศาลไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพิจารณาพิพากษาขอบเขตแห่งความรับผิด รวมทั้งค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7673/2550 ผลแห่งการละเมิดของจำเลยทำให้โจทก์ต้องทุพพลภาพ โจทก์ชอบจะเรียกค่าเสียหายเป็นค่าใช้จ่ายอันตนต้องเสียไป ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายอย่างอื่น ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วนทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคต ความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นถือเป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่เป็นตัวเงิน โจทก์มีสิทธิเรียกค่าเสียหายส่วนนี้ด้วย ศาลย่อมมีอำนาจวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตาม ป.พ.พ. มาตรา 438 กำหนดค่ารักษาพยาบาลจำนวน 434,132 บาท ตามใบเสร็จรับเงินที่โจทก์นำมาแสดง และใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายอื่นที่โจทก์ไม่มีหลักฐานมาแสดง สำหรับค่าใช้จ่ายคนเฝ้าไข้เป็นเงิน 6,000 บาท และค่ารถยนต์รับจ้างไปทำกายภาพเป็นเงิน 36,000 บาท ส่วนค่าเสียความสามารถประกอบการงานทั้งในปัจจุบันและในอนาคต เมื่อลักษณะความพิการแขนขาอ่อนแรง ส่วนอาการทางสมองหากโจทก์หายชั้ภายใน 1 ปี แพทย์จะใส่กะโหลกเทียมที่สมอง แสดงให้เห็นว่าโจทก์เสียความสามารถประกอบการงานในปัจจุบันและส่งผลในอนาคตเป็นเงิน 1,200,000 บาท เป็นค่าเสียหายที่เหมาะสมแล้ว ส่วนค่าเสียหายสำหรับค่าทุพพลภาพกลายเป็นคนพิการสมองไม่ปกติ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เห็นว่า โจทก์อายุเพียง 22 ปี อยู่ในวัยทำงาน การที่ต้องทุพพลภาพไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ทั้งมีอาการทางสมองถึงขั้นต้องใส่กะโหลกเทียม ถือได้ว่าเป็นอาการพิการที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต และเป็นความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจสมควรที่จะต้องกำหนดค่าเสียหายให้เหมาะสม แต่เมื่อโจทก์ขอค่าเสียหายในส่วนนี้เพียง 300,000 บาท แม้จะเป็นจำนวนไม่มากแต่ถือว่าเป็นค่าเสียหายที่โจทก์พึงพอใจชอบที่จะกำหนดให้ตามขอ

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวเห็นได้ว่า ศาลได้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 เป็นดุลพินิจที่กฎหมายให้ไว้ใน การกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำละเมิด โดยนำลักษณะแห่งการกระทำของจำเลยและผล

⁵² จิตติ ดิงศภัทย์. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1* ตอนที่ 1. หน้า 174-178.

เสียหายที่เกิดขึ้น มาใช้เป็นปัจจัยในการประเมินจำนวนค่าเสียหาย เพื่อกำหนดค่าเสียหายให้เหมาะสม โดยการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายละเมิดนั้น หากนำหลักนิติเศรษฐศาสตร์ มาใช้เห็นว่าควรต้องกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายอย่างเหมาะสมที่สุด (Optimal Damages)⁵³

ในเรื่องจำนวนของค่าสินไหมทดแทนว่าจะต้องชดใช้กัน "เพียงใด" จะมีส่วนสัมพันธ์กับค่าครองชีพ สถานการณ์ และความเป็นอยู่โดยทั่วไปในแต่ละภูมิภาคด้วย กล่าวคือ นอกจากศาลจะพิจารณาจากความเสียหายแล้ว โอกาสที่ศาลจะหยิบยกในเรื่องของค่าครองชีพ สถานการณ์และความความเป็นอยู่โดยทั่วไปในแต่ละภูมิภาคมาประกอบการพิจารณา ซึ่งในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจแล้วมักจะมีการให้ค่าเสียหายเป็นจำนวนสูงกว่าในประเทศกำลังพัฒนา ทำให้ความเสียหายอย่างเดียวกันอาจเป็นเหตุให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมากน้อยต่างกันได้ในแต่ละสังคม เช่นในประเทศที่มีการให้ค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทนประเภทพิเศษต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้จำนวนค่าเสียหายของฝ่ายชนะคดีได้รับมีจำนวนสูงมากอย่างในสหรัฐอเมริกา⁵⁴

ในประเทศไทยการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังแบ่งประเภทของค่าเสียหาย ซึ่งผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้แตกต่างกันตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย เช่น ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้เฉพาะค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่ในกรณีของความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ทั้งค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินและค่าเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงินอีกด้วย ซึ่งค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดที่ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภทอีกด้วย ตามลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ดังนี้⁵⁵

- (1) ความเสียหายต่อชีวิต (มาตรา 443, 445)
- (2) ความเสียหายต่อร่างกายและอนามัย (มาตรา 444 ถึง 446)
- (3) ความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณ (มาตรา 447)
- (4) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน (มาตรา 438 วรรคสอง)

⁵³ ปกป้อง จันวิทย์. (2554). *การวิเคราะห์กฎหมายด้วยหลักเศรษฐศาสตร์: แนวคิดและวรรณกรรมปริทัศน์*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). หน้า 17.

⁵⁴ วารี นาสกุล. (2553). อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 260.

⁵⁵ สุมาลี วงษ์วิจิตร. (2546). *กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรรได้*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 235.

(5) ความเสียหายต่อเสรีภาพ (มาตรา 445, 446)

(6) ความเสียหายต่อสิทธิอื่น ๆ (ป.พ.พ.มาตรา 438)

ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิด				
เสียหายต่อทรัพย์สิน	เสียหายต่อชีวิต	เสียหายต่อร่างกายอนามัย	เสียหายต่อเสรีภาพ	เสียหายต่อชื่อเสียง
1. คินทรัพย์	1. ค่าปลงศพ	1. ค่าใช้จ่ายอันต้องเสียไป	1. ค่าชดใช้ขาดการงาน	1. ค่าเสียหาย
2. ใช้ราคาแทนการคืนทรัพย์สิน	2. ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวเนื่องกับการปลงศพ	2. ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ระหว่างเจ็บป่วย	2. ค่าความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน	2. ให้จัดการให้ชื่อเสียงกลับคืนดีดังเดิม
	3. ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย	3. ค่าเสียความสามารถประกอบกรงาน		3. ทั้งข้อ 1 และ 2
	4. ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ก่อนตาย	4. ค่าชดใช้ขาดการงาน		
	5. ค่าขาดไร้อุปการะ	5. ค่าความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน		
	6. ค่าชดใช้ขาดการงาน			

ภาพที่ 4 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามลักษณะของความเสียหาย⁵⁶

วัตถุประสงค์ของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมีเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งว่าไม่ได้มีการละเมิดเกิดขึ้นเลย ซึ่งมีจุดเริ่มต้นการกำหนดค่าเสียหายทางละเมิดแยกเป็น 2 กลุ่ม⁵⁷ คือกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law โดยกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law การเรียกค่าเสียหายมีจุดกำเนิดมาจากประมวลกฎหมายของโรมัน Corpus Juris Civilis ตามทฤษฎีว่าด้วยหนี้ กำหนดละเมิดเป็นหนี้ อย่างหนึ่งที่จะต้องมีการชดใช้กันเพื่อทดแทนความเสียหาย ให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะใกล้เคียงสภาพเดิมมากที่สุด ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law การกำหนดค่าเสียหายจะใช้เฉพาะเรื่องเฉพาะคดีไป โดยจุดเริ่มต้นของการเรียกค่าเสียหายมีที่มาจากคำฟ้องเรียกเฉพาะคดีละเมิด (Writ of Tresspass) แต่กลุ่มประเทศนี้ไม่ได้ถือว่าการละเมิดเป็นประเภทหนี้ หากแต่ถือว่าเป็นความผิดอันควรได้รับการลงโทษ ดังนั้น ค่าเสียหายมักจะถูกกำหนดโดยไม่ว่าคำนึงถึงความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจริง จึงเห็นได้ว่าการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของไทยยังเป็นไปตามกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ตามทฤษฎีว่าด้วยหนี้ คือกำหนดให้ละเมิดเป็นหนี้ อย่างหนึ่งที่จะต้องมีการชดใช้กันเพื่อทดแทนความเสียหายให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะใกล้เคียงสภาพเดิมมากที่สุด

⁵⁶ สุมาลี วงษ์วิฑิต. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 55. หน้า 236.

⁵⁷ คัมภีร์ แก้วเจริญ. (2526). ค่าเสียหายในคดีละเมิด. *วารสารกฎหมาย*. 7(3). หน้า 36

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาระบบกฎหมายของประเทศไทยตามกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ซึ่งมีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1382 และ มาตรา 1383 อย่างไรก็ตามมีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่ามาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีที่มาจากประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 709 ด้วย⁵⁸ โดยกำหนดดังนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 823⁵⁹ กำหนดว่า “บุคคลใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด จึงต้องทำการทดแทนให้แก่เขาเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการนั้น

บุคคลใดฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอันมุ่งประสงค์จะคุ้มครองบุคคลอื่นก็เกิดความรับผิดเช่นเดียวกัน ถ้าตามลักษณะของบทบัญญัตินั้นการฝ่าฝืนจะเป็นไปได้โดยไม่ต้องอาศัย “ความผิด” ของผู้กระทำนั้น หน้าที่ในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนจะมีก็ต่อเมื่อมีความผิดที่ถือได้ว่าเป็นของผู้นั้น”

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1382⁶⁰ กำหนดว่า “การกระทำใดๆของบุคคลซึ่งก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น บุคคลซึ่งกระทำความเสียหายโดยความผิดนั้นจำต้องทดแทนความเสียหาย”

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1383⁶¹ กำหนดว่า “บุคคลต้องรับผิดในความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้นไม่เพียงแต่การกระทำโดยจงใจของตนเท่านั้น แต่ยังรับผิดในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อ หรือปราศจากความระมัดระวังอีกด้วย”

⁵⁸ไพจิตร บุญญพันธุ์. (2521). กฎหมายเปรียบเทียบไทยกับประมวลกฎหมายนานาประเทศ. *วารสารนิติศาสตร์*. 3(10). หน้า 486.

⁵⁹มาตรา 823 บัญญัติว่า

“A person who willfully or negligently injures the life, body, health, freedom, property or other right of another contrary to law is bound to compensate him for any damage arising therefrom

A person who infringes a statutory provision intended for the protection of others incurs the same obligation. If according to the purview of the statute, infringement is possible even without any fault on the part of the wrongdoer, the duty to make compensation arises only if some fault can be imputed to him.”

⁶⁰มาตรา 1382 บัญญัติว่า

“Any act by which a person causes damage to another makes the person by whose fault the damage occurred liable to make reparation for such damage”

⁶¹มาตรา 1383 บัญญัติว่า

ประมวลกฎหมายแพ่งญีปุ่น มาตรา 709⁶² กำหนดว่า “บุคคลใดโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อ ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จำต้องทำการทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการนั้น

จากบทบัญญัติกฎหมายของประเทศดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ของประเทศไทยคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 823 มากที่สุด เนื่องจากมาตรา 420 ได้ลอกมาจากประมวลกฎหมายแพ่งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเกือบจะเรียกได้ว่าคำต่อคำ⁶³

อย่างไรก็ตาม การกำหนดค่าสินไหมทดแทนของศาลไทยได้มีการนำค่าเสียหายในรูปแบบของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มาใช้บังคับในบางคดีบ้างแล้ว โดยถือว่าการละเมิดเป็นความผิดอันควรได้รับการลงโทษทางแพ่งด้วย โดยนำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ นอกเหนือจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในรูปแบบของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law โดยคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยยังไม่ได้กำหนดชัดในกรณีที่ศาลไทยกำหนดค่าสินไหมทดแทนมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดหรือเป็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ ตัวอย่างเช่นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 336/2475 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 64/2501⁶⁴

นอกจากนี้ ประเทศไทยมีการนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมากำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เพิ่มขึ้นด้วย ได้แก่

ก) พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13

ข) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16

ค) พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พ.ศ. 2551 มาตรา 11

“Everyone is liable for the damage he caused not only by his acts, but also by his negligence or imprudence”

⁶²มาตรา 709 บัญญัติว่า

“A person who violate intentionally or negligently the right of another is bound to make compensation for damage arising therefrom.”

หมายเหตุ เชิงบรรณคดีที่ 60 ถึง 63 อ้างไว้ใน นุจิรา มีชัย. (2557). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันความเสียหายจากการกระทำละเมิด กรณีศึกษา : คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวให้หยุดกระทำละเมิดก่อนฟ้อง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 17-18.

⁶³ไพจิตร บุญญพันธุ์. อ้างแล้วเชิงบรรณคดีที่ 58. หน้า 1.

⁶⁴เพ็ง เพ็งนิตติ. (2545). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 406.

- ง) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริ โภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42
- จ) พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 18
- ฉ) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2558 มาตรา 64
- ช) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 มาตรา 142
- ซ) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 14

ปัจจุบันกฎหมายไทยยอมรับหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษที่เป็นค่าเสียหายในรูปแบบของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มาใช้บังคับกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้กระทำละเมิดให้ต้องรับผิดชอบตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม ภาระการกระทำละเมิดที่ผู้กระทำผิดต้องรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ผู้กระทำละเมิดนั้นจะไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ถึงมาตรา 447 ไม่ได้มีการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ด้วย จึงมีความลักลั่นกับการกระทำความผิดอันเป็นการละเมิดตามกฎหมายฉบับอื่นข้างต้น และเป็นที่น่าสังเกตว่าในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งหากเป็นการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาโดยทั่วไปนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดให้สามารถเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษในส่วนนี้ไว้

2) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

การค้ามนุษย์ (Human Trafficking) เป็นการค้าทาสยุคใหม่ กล่าวคือเป็นอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้านแรงงานหรือบริการ หรือทางเพศในลักษณะเชิงพาณิชย์ (Commercial Sex) จากผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งอาจเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก ผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้⁶⁵ โดยคดีค้ามนุษย์ คือ คดีที่มีข้อหาความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ แม้ว่าจะมีข้อหาความผิดอื่นร่วมอยู่ด้วย และแม้ความผิดค้ามนุษย์จะมีระวางโทษเบากว่าข้ออื่นก็ตาม⁶⁶ ซึ่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ได้กำหนดองค์ประกอบความผิดของการค้ามนุษย์ไว้⁶⁷

1) องค์ประกอบของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์

(1) การกระทำ โดยทั่วไปจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ

(ก) ขั้นตอนการจัดหาคน (Recruitment) รวมถึงการซื้อ ขาย จำหน่ายบุคคลที่เป็นเหยื่อ

⁶⁵ สำนักงานคดีค้ามนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด. *คู่มือการดำเนินคดีค้ามนุษย์สำหรับพนักงานอัยการ*. หน้า 1.

⁶⁶ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). *คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์*. หน้า 1.

⁶⁷ สำนักงานอัยการสูงสุด. *คู่มือการดำเนินคดีสำหรับคดีแรงงานเด็กและแรงงานบังคับ*. หน้า 17.

(ข) ขั้นตอนการขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นการพามาจาก หรือส่งไปยังที่ใดที่หนึ่งซึ่ง
เป็นจุดหมายปลายทาง

(ค) ขั้นตอนการรับเอาตัวไว้ หน่วงเหนี่ยวกักขัง และจัดที่อยู่อาศัยให้

(2) วิธีการ

การใช้กำลังบังคับ ข่มขู่ ลักพาตัว น้อลล หลอกกลวง ใช้อำนาจโดยมิชอบโดยใช้
อำนาจครอบงำบุคคล ด้วยเหตุที่อยู่ในภาวะอ่อนด้อยทางร่างกาย จิตใจ การศึกษา หรือทางอื่นใด
โดยมิชอบขู่เชิญว่าจะใช้กระบวนการทางกฎหมายโดยมิชอบ หรือโดยให้เงินหรือผลประโยชน์
อย่างอื่นแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลบุคคลนั้นเพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลให้ความยินยอมกับผู้กระทำ
ความผิด

(3) วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบตามมาตรา 6 วรรค 3 แห่ง
พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 อาจเป็นการกระทำซึ่งมีลักษณะ
หนึ่งลักษณะใดดังต่อไปนี้

- (1) การแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณี
- (2) การผลิตหรือเผยแพร่วัตถุลามกหรือสื่อลามก
- (3) การแสวงหาประโยชน์ทางเพศในรูปแบบอื่น
- (4) การเอาคนมาเป็นทาสหรือให้มีฐานะคล้ายทาส
- (5) การนำคนมาขอตาน
- (6) การตัดอวัยวะเพื่อการค้า
- (7) การบังคับใช้แรงงานหรือบริการตามมาตรา 6/1
- (8) การอื่นใดที่คล้ายคลึงกันอันเป็นการขูดรีดบุคคล

กรณีการค้ามนุษย์ที่ผู้เสียหายมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ
ดังกล่าวได้กำหนดนิยาม “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งกฎหมายคุ้มครองผู้เสียหายที่
เป็นเด็กเป็นพิเศษตามมาตรา 6 (2) หากมีเพียง 2 องค์ประกอบ คือ การกระทำและวัตถุประสงค์ ก็ถือ
ว่าครบองค์ประกอบความผิดฐานค้ามนุษย์แล้ว แตกต่างจากกรณีผู้เสียหายเป็นบุคคลที่มีอายุ 18 ปี
ขึ้นไป การกระทำที่จะถือเป็นความผิดฐานค้ามนุษย์ได้นั้นต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการ คือ
การกระทำ วิธีการ และวัตถุประสงค์

ส่วนการกระทำความผิดฐานบังคับใช้แรงงานตามมาตรา 6/1 แห่งพระราชบัญญัติ
ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน
อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ International Labour Organization ฉบับที่ 29 ว่าด้วยการ

เกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับ พ.ศ. 2473 (Convention concerning Forced or Compulsory Labour, 1930) ซึ่งมีหลักการเพื่อป้องกันและขจัดการบังคับใช้แรงงานในทุกรูปแบบ ประเทศไทยจึงได้กำหนดลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดฐานบังคับใช้แรงงานหรือบริการเพิ่มเติมไว้ในมาตรา 6/1

2) องค์ประกอบของการบังคับใช้แรงงานหรือบริการ ประกอบด้วย

(1) การกระทำ (องค์ประกอบภายนอก) ข่มขืนใจผู้อื่นให้ทำงานหรือบริการ
 (2) โดยวิธีการ (พฤติการณ์ประกอบ) ใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลอื่นทำงานหรือให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นการทำให้บุคคลอื่นนั้นกลัว ขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ยึดเอกสาร นำเอาภาระหนี้มาผูกมัด

(3) ผู้อื่นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 14/1 กำหนดว่า เพื่อประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงานหรือบริการ และการช่วยเหลือคุ้มครองผู้เสียหาย ให้คำว่า "การค้ามนุษย์" ในหมวด 3 และหมวด 4 หมายความว่า รวมถึง "บังคับใช้แรงงานหรือบริการ" ด้วย จึงทำให้ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ตามมาตรา 6 หรือผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานตามมาตรา 6/1 มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือ การคุ้มครองสวัสดิภาพและมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์เช่นเดียวกัน

3.3.2 กฎเกณฑ์ในทางวิธีสบัญญัติ

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สิทธิของผู้เสียหายในคดีค้ามนุษย์ในการใช้สิทธิฟ้องคดีแพ่งเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เป็นสิทธิอย่างหนึ่งของผู้เสียหายในคดีอาญา เรียกว่า “การฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา” คือกรณีความรับผิดชอบในทางแพ่งมีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย (ป.วิ.อ.) มีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนไปพร้อมกับการดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวด 2 การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มาตรา 40 ถึงมาตรา 51 เนื่องจากในการกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่ง ซึ่งการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์เป็นการกระทำผิดกฎหมายที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าเป็นความผิด คือพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 และตามกฎหมายอาญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อการกระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดก็ย่อมเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายเป็นการกระทำละเมิดอยู่ในตัวนั่นเอง ดังนั้น เมื่อมีผู้กระทำความผิดอาญาเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และเป็นกรกระทำละเมิดอยู่ในตัว ผู้เสียหายย่อมเกิดสิทธิเรียกร้องในมูลหนี้ละเมิดที่จะเรียกให้ผู้กระทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นได้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ประกอบมาตรา 438 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้

แม้ในอดีตจะมีการคำวินิจฉัยของศาลฎีกาว่า หากผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความผิดหรือมีส่วนในการกระทำความผิด ผู้เสียหายจะมีผู้เสียหายโดยนิตินัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ไม่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดได้ก็ตาม แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในปัจจุบันวินิจฉัยให้เกิดความเป็นธรรมดาว่า การที่ผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายหรือมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิด แม้ไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยก็ตาม แต่ก็ไม่ทำให้สิทธิของผู้เสียหายที่จะเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเสียหายไป ส่วนการที่จำเลยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนลดลงหรือเท่าใดนั้นเป็นเรื่องที่ศาลจะยกข้อเท็จจริงนั้นมาเป็นดุลพินิจประกอบการวินิจฉัย โดยนำหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 ประกอบมาตรา 223 มาใช้ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนด้วยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5400/2560 (ประชุมใหญ่) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 753/2561 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2350/2563 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน⁶⁸

อย่างไรก็ตาม แม้จำเลยจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญา แต่ในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง จะต้องเป็นไปตามหลักความรับผิดชอบทางแพ่ง มิใช่จำเลยกระทำความผิดอาญาจะต้องรับผิดชอบทางแพ่งเสมอไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10534/2558 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 บัญญัติว่า ในการพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจำต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีส่วนอาญามีเพียงว่า จำเลยกระทำโดยประมาท ส่วนข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ตายมีส่วนประมาทหรือไม่ และใครประมาทมากกว่ากัน อันเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้นศาลชั้นต้นยังมิได้วินิจฉัย เมื่อ ป.วิ.อ. มาตรา 47 บัญญัติว่า คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือไม่ และบทบัญญัติอันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งในกรณีต่างฝ่ายต่างประมาททำให้เกิดมูลหนี้

⁶⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 753/2561 ผู้ตายมีส่วนก่อให้เกิดการกระทำความผิดจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัยอย่างไรก็ดี บ. มารดาของผู้ตายยังคงมีสิทธิเรียกร้องขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 44/1 โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ตายเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยหรือไม่ บ. เป็นผู้เสียหายในทางแพ่งชอบที่จะเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ แต่จำเลยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างน้อยเพียงใด ย่อมต้องเป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 442 ประกอบมาตรา 223 ที่ให้พิจารณาว่าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อภัยน้อยกว่ากันเพียงไร

ละเมิดขึ้น ป.พ.พ. มาตรา 442 วางหลักให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และมาตรา 438 บัญญัติว่า ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ซึ่งการกำหนดค่าสินไหมทดแทนแก่ไหน เพียงใดนั้น ศาลย่อมที่จะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานของโจทก์และจำเลยที่นำสืบมาว่า ฝ่ายจำเลยหรือผู้ตาย ประมาทมากกว่ากันอย่างไรและเพียงใดด้วย จึงจะเป็นการดำเนินการโดยชอบ เมื่อผู้ตายกระทำการโดยประมาทด้วย ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะความประมาทของจำเลยแต่ฝ่ายเดียว พิเคราะห์พฤติการณ์แห่งคดีและสภาพของที่เกิดเหตุ เมื่อทั้งสองฝ่ายต่างทำละเมิดต่อกัน ค่าเสียหายจึงย่อมเป็นพัวพันไป

ตามเจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา นอกจากเพื่อการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดแล้ว ยังต้องการเยียวยาแก่บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิด ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนทางละเมิดในคดีอาญาได้ในทีเดียว ไม่ต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งต่างหากอีก ไม่ทำให้ผู้เสียหายต้องไปดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีละเมิดทางแพ่งให้เกิดความล่าช้า แต่ให้เกิดการเยียวยาผู้เสียหายทางแพ่งในคดีอาญาเสียทีเดียว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และมาตรา 44/1⁶⁹ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนแบ่งเป็น 3 ประการ คือ

- 1) ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา และฟ้องคดีแพ่งรวมมาในสำนวนเดียวกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 (3) ประกอบมาตรา 40 (ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3843/2560)
- 2) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาและมีคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43
- 3) พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายได้ โดยผู้เสียหายมีหน้าที่ยื่นคำร้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

⁶⁹ มาตรา 43 คดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสัดกรร โชก น้อ โกง ชักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืนเมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย

มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกายชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

อย่างไรก็ตาม กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 43 พนักงานอัยการสามารถเรียกองค์ค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายได้เฉพาะในความผิดอาญา 9 ประการ คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัดกรรโชก น้อโกง ชักยอกหรือรับของโจร ความผิดอย่างอื่นนอกจากนี้เรียกค่าสินไหมทดแทนให้ไม่ได้ และจะเรียกให้ได้เฉพาะทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิดคดีเท่านั้น จะเรียกองค์ค่าเสียหายอย่างอื่นไม่ได้ และไม่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญหายไป กรณีตาม ป.วิ.อ. มาตรา 44/1 พนักงานอัยการจะเรียกองค์ค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายไม่ได้ แต่เป็นหน้าที่ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องเองต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา หากคดีใดผู้เสียหายยื่นคำร้องไม่ทันก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิดังกล่าว พนักงานอัยการก็ไม่สามารถเรียกองค์ค่าสินไหมทดแทนให้ได้ ซึ่งผู้เสียหายจะเรียกองค์จำนวนค่าสินไหมทดแทนได้ตามหลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2936/2562 คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เมื่อคดีอาญาศาลฎีกาฟังว่า จำเลยกระทำความผิด จึงต้องฟังข้อเท็จจริงว่า จำเลยได้กระทำความผิดต่อผู้ร้องและต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ร้อง ความเสียหายที่เป็นอันตรายแก่จิตใจ เนื่องจากการกระทำของจำเลยทำให้ผู้ร้องเกิดความตกใจกลัว เป็นความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 ผู้ร้องมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนในกรณีดังกล่าวได้

อย่างไรก็ดี การที่ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องเพื่อเรียกองค์ค่าสินไหมทดแทนต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาตาม ป.วิ.อ. มาตรา 44/1 ผู้เสียหายเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบถึงจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ตนเรียกองค์ด้วย ตามมาตรา 47 วรรคสอง⁷⁰ และมาตรา 44/2 กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีส่วนแพ่งต้องกล่าวมาในคำร้อง โดยต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้องให้ชัดเจน จึงยังเป็นหน้าที่ผู้เสียหายจะต้องนำสืบพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทน⁷¹ อย่างไรก็ตามความผิดที่มีโทษทางอาญาและก่อให้เกิดความรับผิดชอบแพ่งตามกฎหมายอาญาอื่น นอกจากผู้เสียหายในคดีอาญาแล้วยังมีเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเป็นผู้มีหน้าที่ต้องนำสืบพยานหลักฐานเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนเพื่อให้ศาลกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนด้วย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

⁷⁰ มาตรา 47 วรรคสอง ราคาทรัพย์สินที่สั่งให้จำเลยใช้แก่ผู้เสียหาย ให้ศาลกำหนดตามราคาอันแท้จริง ส่วนจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนอย่างอื่นที่ผู้เสียหายจะได้รับนั้น ให้ศาลกำหนดให้ตามความเสียหายแต่ต้องไม่เกินค่าขอ

⁷¹ ธานีศ เกศวพิทักษ์. (2561). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา1-156)* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 895.

2) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2559

กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดล้มละลายของประเทศไทยกำหนดค่าเสียหายเป็นพิเศษให้สูงกว่ามูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง คือค่าเสียหายเพื่อการลงโทษหรือค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages)⁷² ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2559 มาตรา 14⁷³ เป็นค่าเสียหายในทางแพ่งซึ่งกำหนดให้เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมขึ้นนอกเหนือจากค่าสินไหมทดแทน หรือค่าเสียหายที่แท้จริงที่ผู้เสียหายพิสูจน์ได้ โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งชดเชยความเสียหายให้กับผู้เสียหาย แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานล้มละลายที่มีพฤติการณ์ชั่วร้ายให้มีความเจ็บทรมาน ไม่สามารถกระทำความผิดกรรมเช่นเดิมได้อีก และยังเป็นการป้องปรามมิให้บุคคลถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต ดังนี้เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย หากปรากฏว่าในการกระทำความผิดฐานล้มละลายมีการกระทำความผิดกรรม หน่วงเหนี่ยวกักขัง ทำร้ายร่างกายหรือกดขี่ข่มเหงโดยขาดมนุษยธรรม ศาลอาจสั่งให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความรุนแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ ฐานะทางการเงินของจำเลย ประวัติการกระทำผิดของจำเลยประกอบด้วย ทั้งนี้ ศาลพึงกำหนดให้จำเลยต้องใช้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษโดยพิจารณาพฤติการณ์ของจำเลยแต่ละคนตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีล้มละลาย พ.ศ. 2565 ข้อ 3⁷⁴

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายในคดีล้มละลายอาจเรียกร้องได้นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สถานะเดิมตามความเป็นจริง ยังมีค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติม โดยมีได้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งชดเชยความเสียหายให้กับผู้เสียหาย แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดฐานล้มละลายที่มีพฤติการณ์ชั่วร้ายให้มีความเจ็บทรมาน ไม่สามารถกระทำความผิดกรรมเช่นเดิมได้ และยังเป็นการป้องปรามมิให้บุคคลถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต ซึ่งจะแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาฐานอื่น นอกจากนี้ตามหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิด

⁷² โปรดดู บทที่ 2.6

⁷³ มาตรา 14 นอกจากการให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 13 แล้ว ถ้าปรากฏว่าในการกระทำความผิดมีการกระทำความผิดกรรม หน่วงเหนี่ยว กักขัง ทำร้ายร่างกาย หรือกดขี่ข่มเหงโดยขาดมนุษยธรรมอย่างร้ายแรงต่อผู้เสียหาย เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นได้ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ เช่น ความรุนแรงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ผลประโยชน์ที่จำเลยได้รับ ฐานะทางการเงินของจำเลย ตลอดจนประวัติการกระทำผิดเกี่ยวกับการล้มละลายของจำเลยประกอบด้วย

⁷⁴ สำนักงานศาลยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 67. หน้า 119.

ฐานค้ำมนุษย์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังมีได้กำหนดข้อพิจารณาในเรื่องนี้ให้ชัดเจน โดยมองว่าจำนวนค่าสินไหมทดแทนในเชิงการลงโทษนั้นอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะกำหนด⁷⁵ การประชุมกำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนที่พนักงานอัยการจะเรียกร้องแทนผู้เสียหายจึงไม่มีการกล่าวถึงการกำหนดค่าเสียหายประเภทนี้ไว้ ซึ่งตามคู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการของสำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 120 ระบุว่า หากพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายยื่นคำขอหรือคำร้องเข้ามาด้วยก็สามารถทำได้ นอกจากนี้หากพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษในกฎหมายฉบับอื่นจะมีหลักเกณฑ์กำหนดอัตราส่วนของค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้ด้วย เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 วรรคสอง⁷⁶ ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินสองเท่าหรือห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด หรือพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 11 ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของค่าสินไหมทดแทนที่แท้จริง หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วยก็ได้⁷⁷ ดังนั้นจึงควรมีการพิจารณาค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้กับผู้เสียหายจากการกระทำความผิดค้ำมนุษย์ไว้ให้ชัดเจนด้วย

3.3.3 กฎเกณฑ์และมาตรการในวิธีการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

1) ขั้นตอนการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551

⁷⁵ กองต่อต้านการค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). *หลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์*. หน้า 44.

⁷⁶ มาตรา 42 วรรคสอง การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

⁷⁷ มาตรา 16 วรรคสอง หากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลจะกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษให้แก่คนพิการไม่เกินสี่เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงด้วย

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 33 มาตรา 34⁷⁸ และมาตรา 35⁷⁹ มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การให้ความคุ้มครองเยียวยาผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์ โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ในการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบใน โอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และเพื่อทราบความประสงค์ของผู้เสียหายว่าต้องการจะใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้ต้องหาหรือไม่ อีกทั้งเพื่อทราบว่าผู้เสียหายได้รับผลกระทบหรือความเสียหายอย่างไร เพื่อที่ใช้เป็นข้อมูลเมื่อมีการประชุมกำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนที่พนักงานอัยการจะเรียกร้องแทนผู้เสียหาย ทั้งนี้ตามที่ได้รับแจ้งจากปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ในเรื่องการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย โดยมีขั้นตอนการจัดประชุมสหวิชาชีพพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยการให้การช่วยเหลือแก่บุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ พ.ศ. 2552 ข้อ 15⁸⁰ ที่กำหนดให้เชิญพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน ซึ่งบทบาทของพนักงานอัยการคือให้คำแนะนำว่าผู้เสียหายสามารถจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนประเภทใดได้บ้าง และพยานหลักฐาน

⁷⁸ มาตรา 34 เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้เสียหาย ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแจ้งให้ผู้เสียหายทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมาย

⁷⁹ มาตรา 35 ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิและประสงค์ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ให้พนักงานอัยการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามที่ได้รับแจ้งจากปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

⁸⁰ ข้อ 15 การดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหาย ในกรณีที่ผู้เสียหายมีสิทธิและประสงค์ที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ ให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดดำเนินการเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยพิจารณาร่วมกับผู้เสียหายหรือผู้แทนพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลที่เห็นสมควรเข้าร่วมพิจารณา แล้วรายงานให้ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายแจ้งพนักงานอัยการต่อไป ทั้งนี้การพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายให้ดำเนินการโดยไม่ชักช้า

การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง ให้พิจารณา รวมถึงเหตุที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดตลอดจนความเสียหายอื่นใดที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้

ที่ต้องใช้ในการพิสูจน์ควรต้องมีอย่างไร สำหรับจำนวนเงินเป็นไปตามความต้องการและความเหมาะสมแต่ละกรณี ซึ่งหลังจากประชุมเสร็จเจ้าหน้าที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะเป็นผู้เสนอเรื่องให้ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนามเสนอไปยังพนักงานอัยการที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายต่อไป

การประชุมเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนของเจ้าหน้าที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดังกล่าว จะเป็นการพิจารณาร่วมกับบุคคล ดังนี้

- (1) ผู้เสียหาย
- (2) พนักงานสอบสวน
- (3) พนักงานอัยการ
- (4) ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักกฎหมาย ล่าม แพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หรือเจ้าหน้าที่ที่ให้การดูแลผู้เสียหาย
- (5) บุคคลที่เห็นสมควร

เจ้าหน้าที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รายงานให้ปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้แทนที่ได้รับมอบหมายทราบ และเมื่อปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนามการประชุมเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนไปยังพนักงานอัยการที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญา พนักงานอัยการจะเป็นผู้มีหน้าที่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายต่อศาลที่พิจารณาคดีข้ามผู้ต่อไป

ทั้งนี้ ในขั้นตอนแรกของการกำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำ ความผิดฐานข้ามผู้จะเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนจากเจ้าหน้าที่เพียงข้อ (1)-(5) ซึ่งเป็นการประชุมในระดับเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องเท่านั้น

2) หลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดฐานข้ามผู้

ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดฐานข้ามผู้ มีระเบียบกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ฯ ข้อ 15 วรรคสอง กำหนดเพียงให้เจ้าหน้าที่ที่ร่วมประชุมพิจารณารวมถึงเหตุที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายหรือได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ตลอดจนความเสียหายอื่นใดที่สามารถคำนวณเป็นเงินได้เท่านั้น แต่ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดถึงการกำหนดค่าสินไหมทดแทนอย่างไร

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จึงได้มีหลักเกณฑ์การเรียกกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ขึ้น เนื่องจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ามนุษย์มีความสลับซับซ้อนกว่าคดีความผิดฐานประมาทหรือคดีละเมิดโดยทั่วไป เนื่องจากผู้เสียหายในคดีความผิดฐานค้ามนุษย์จะได้รับความเสียหายและผลกระทบทั้งในขณะถูกระทำและในอนาคต มีพฤติการณ์ความเสียหาย และระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน อีกทั้งมีกฎหมาย ระเบียบ บุคคลและหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สถานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ นอกจากนี้ การกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการพิจารณาที่ชัดเจน ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคดีไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานสหวิชาชีพ นำไปประกอบการพิจารณาค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายก่อนที่จะแจ้งให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องเรียก้องแทนผู้เสียหายต่อไป⁸¹

ปัจจัยที่นำมาใช้กำหนดค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายแต่ละรายมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริง พฤติการณ์ความรุนแรง ระยะเวลา ผลกระทบจากการกระทำให้พิจารณาเป็นรายกรณีไป โดยมีแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ดังนี้⁸²

ตารางที่ 2 ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน 1.1 ความเสียหายต่อทรัพย์สิน 1.2 ความเสียหายต่อร่างกาย และ 1.3 ความเสียหายอื่น

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
๑. ความเสียหายที่เป็นตัวเงิน		
๑.๑ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน	เป็นกรณีที่สุดยเสียหายทรัพย์สินเสียหายหรือบุบสลาย อันเกี่ยวเนื่องมาจากการตกเป็นเหยื่อผู้เสียหาย	การพิจารณาความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์สิน ให้ดูจากเงินหรือทรัพย์สินที่ต้องเสียไปจริง ซึ่งอาจรับฟังจากข้อเท็จจริงที่ผู้เสียหายแจ้ง และ/หรือข้อเท็จจริงเกิดจากพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

⁸¹ กองต่อต้านการค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 73. หน้า 2.

⁸² กองต่อต้านการค้ามนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 73. หน้า 16-24.

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง โดยให้เริ่มคำนวณนับแต่ตกเป็นผู้เสียหาย เช่น ค่าพาหนะเดินทาง ค่าตรวจโรค วัคซีน ค่าทำหนังสือเดินทาง ค่าธรรมเนียมในการขอวีซ่า ค่าผ่านแดน ค่าที่พัก เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> ○ หากมีหลักฐานในการเดินทาง เช่น ตั๋วเครื่องบิน ตั๋วรถโดยสาร ควรแนบหลักฐานที่เกี่ยวข้องประกอบการพิจารณาด้วย ○ ค่าโดยสารพาหนะรับจ้างให้คิดจากเงินที่ผู้เสียหายจ่ายจริง
	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่านายหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> ○ ค่านายหน้า คือ ค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายจ่ายจริงให้กับนายหน้าหรือบุคคลอื่นเป็นผู้จ่ายให้ และผู้เสียหายจำเป็นต้องขอใช้เงินในส่วนนั้นคืนในภายหลัง
	<ul style="list-style-type: none"> ● ทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้ยึดหรือทำลาย ระหว่างตกเป็นผู้เสียหาย ได้แก่ ทรัพย์สินมีค่าและสามารถคำนวณราคาได้ เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่ เงินสด สร้อย แหวน ต่างหู เครื่องประดับต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ○ การพิจารณากำหนดราคาทรัพย์สิน ให้ยึดตามข้อเท็จจริงที่ได้จากผู้เสียหาย โดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผลของราคาทรัพย์สินนั้น
<p>๑.๒ ความเสียหายต่อร่างกาย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่ารักษาพยาบาล เป็นค่ารักษาพยาบาลที่จ่ายจริง และการรักษาต่อเนื่องที่จำเป็นตามความเห็นของแพทย์ผู้ทำการรักษา เช่น ค่าใช้จ่ายในการทำศัลยกรรม เพื่อรักษาพยาบาล ค่าอวัยวะเทียม สิ่งเทียมอวัยวะ (เช่น อุปกรณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> ○ ความเสียหายต่อร่างกายอาจมีลักษณะความเสียหายที่ต่างกันจำเป็นต้องมีการพิจารณารายกรณี ○ กรณีต้องรักษาพยาบาลต่อเนื่อง มีเอกสารความเห็นของแพทย์ประกอบการพิจารณา

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
	ช่วยเดิน ไม่เท้าเครื่องพุง ร่างกายอื่นๆ) ค่าบำบัดฟื้นฟู ทางจิตใจค่าฟื้นฟูทางกายภาพ	○ ต้องมีใบเสร็จจ่ายเงินหรือ เอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องแนบ ประกอบการพิจารณา
๑.๓ ความเสียหายอื่นๆ	<p>ค่าสูญเสียรายได้ หรือค่าขาด ประโยชน์ทำมาหาได้ เช่น</p> <p>- ค่าขาดรายได้ที่พึงได้รับ หรือ ส่วนต่างที่ผู้เสียหายพึงได้รับ จากรายได้ที่ไม่เป็นธรรม</p> <p>-ค่าเสียหายที่พึงได้รับจากการที่ จำเลยผิดสัญญา</p>	<p>○ กรณีนำคนมาขอทาน เอาคน ลงเป็นทาสหรือให้มีฐานะ คล้ายทาส การคิดคำนวณค่า สินไหมทดแทนให้คิดจาก อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในพื้นที่ เกิดเหตุ หรือรายได้ที่เคย ได้รับหากสูงกว่าอัตรา ค่าจ้างขั้นต่ำ</p> <p>○ กรณี ค้ำประเวณี ให้คิด คำนวณแบบนำคนมา ขอทาน หรืออาจคำนวณจาก เงินที่สถานบริการหรือ ผู้กระทำความผิดหักจากราย ได้ของการให้บริการ</p> <p>○ กรณีผู้เสียหายพ้นจากการตก อยู่ภายใต้การควบคุมของ จำเลยแล้ว แต่ยังไม่อยู่ใน วิสัยที่จะสามารถทำงานได้ ตามปกติหรือยังไม่สามารถ เดินทางกลับภูมิลำเนา เนื่องจากรอคารส่งตัวกลับ ให้คิดคำนวณความสูญเสีย ในส่วนนี้ด้วย คำนวณตั้งแต วันที่พ้นจากการถูกควบคุม ถึงวันที่สามารถกลับทำงาน</p>

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
		<p>ได้ตามปกติหรือสามารถกลับภูมิลำเนา</p> <p>หมายเหตุ ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในกรณีเรียกค่าสินไหมทดแทนตามหลักเกณฑ์นี้ เป็นคนละส่วนกับค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ที่ขอรับจากกองทุนเพื่อการปกป้องและปราบปรามการค้ามนุษย์</p>
	<p>● ค่าสูญเสียโอกาสในการประกอบอาชีพโดยคำนึงถึง</p> <ul style="list-style-type: none"> - วุฒิการศึกษาที่อาจจะได้รับก่อนตกเป็นผู้เสียหาย เช่น การศึกษาภาคบังคับหรือโอกาสที่จะได้รับการศึกษาตามความเหมาะสมของผู้เสียหาย - โอกาสในการประกอบอาชีพด้วยตัวเองหรือการพึ่งพาตนเอง (เกณฑ์อายุ ๖๐ ปี) - ความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพและความเป็นไปได้ในการได้รับการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> ○ เป็นรายได้ที่ผู้เสียหายควรจะได้รับจากการประกอบอาชีพ แต่ถูกทำร้ายร่างกายจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เช่น เคยทำงานฝีมือขาย แต่ถูกตัดแขน เมื่อจะต้องกลับมาทำงานทำให้ไม่สามารถทำอาชีพเดิมได้ ○ ในกรณีที่ผู้เสียหายอยู่ระหว่างการศึกษแต่ภายหลังตกเป็นผู้เสียหาย ทำให้ขาดโอกาสทางการศึกษา และส่งผลให้ไม่สามารถประกอบอาชีพการงานในอนาคตได้ ○ การเรียกร้องค่าสูญเสียโอกาสทางการศึกษา ให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงของผู้เสียหาย

ตารางที่ 3 ความเสียหายอย่างอื่นที่ไม่เป็นตัวเงิน 2.1 ความเสียหายจากการถูกละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสียหายอันเนื่องมาจากความเจ็บป่วยทุกข์ทรมานทางด้านร่างกาย อนามัย จิตใจ 2.3 ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเสื่อมเสียชื่อเสียง 2.4 ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเสื่อมเสียสมรรถภาพร่างกายหรือจิตใจ 2.5 ความเสียหายอันเนื่องมาจากการสูญเสียความสุขในการดำรงชีวิต และ 2.6 ความเสียหายต่อเสรีภาพ

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
๒. ความเสียหายอย่างอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยพิจารณาลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้น มาคำนวณเป็นตัวเงินเพื่อชดเชยความเสียหายนั้น		
๒.๑ ความเสียหายอันเนื่องมาจากถูกละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ● ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อาจพิจารณาจาก <ul style="list-style-type: none"> - ถูกกระทำหรือปฏิบัติเหมือนไม่ใช่มนุษย์ ถูกปฏิบัติเยี่ยงทาส ถูกกระทำอย่างทรมาณ ถูกลงโทษอย่างทารุณโหดร้าย ถูกกระทำเยี่ยงสัตว์หรือสิ่งของ - ถูกข่มขืนหรือข่มขืนเทียม กดขี่ ไล่ออกจากงาน ปรามาส ติตราบาย ลดคุณค่าในความเป็นมนุษย์ - ถูกทำให้อับยศอดสู ถูกดูหมิ่น น้อยเนื้อต่ำใจ - ถูกทำให้ขาดความเชื่อถือในตัวเอง ขาดความเคารพในตัวเอง 	<ul style="list-style-type: none"> ○ ให้บันทึกถ้อยคำผู้เสียหาย บรรยายรายละเอียดพฤติกรรม และสภาพความเสียหายความต้องการได้รับการเยียวยา ระยะเวลาวิธีการผลกระทบของความเป็นผู้เสียหายและผลของความร้ายแรงของการถูกกระทำ ความเจ็บปวดความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัววิตกกังวลวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ○ สถานะผลการกระทำ (เปรียบเทียบงานวิจัยต่างๆทั้งของไทยและต่างประเทศ) หรืออาจอ้างสนธิสัญญาข้อตกลงระหว่างประเทศหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
๒.๒ ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเจ็บปวดทุกข์ทรมานทางด้านร่างกาย อนามัย จิตใจ		<ul style="list-style-type: none"> ○ ให้คำนึงถึงพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการถูกระทำความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว วิตกกังวล วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ○ ถูกข่มขืนใจให้มีเพศสัมพันธ์
๒.๓ ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเสื่อมเสียชื่อเสียง		<ul style="list-style-type: none"> ○ เชื่อมโยงและอธิบายถึงพฤติการณ์ ความเสื่อมเสียและผลกระทบในการดำเนินชีวิตตามปกติฐานะทางสังคม ความอับอายขายหน้า เกียรติคุณของผู้เสียหาย หรือมีผลทำให้เป็นที่เสียหายในการประกอบอาชีพ เช่น ผู้เสียหายและครอบครัวถูกเปิดเผยข้อมูลจนต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น
๒.๔ ความเสียหายอันเนื่องมาจากการเสื่อมเสียสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ	<ul style="list-style-type: none"> ● การเสื่อมเสียสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจ เช่นการคิดหรือการตัดสินใจเสื่อมถอยลงมีพฤติการณ์ซ้ำคิดซ้ำทำในเรื่องเดิมๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ○ กรณีทุพพลภาพหรือพิการให้พิจารณาว่าความทุพพลภาพหรือความพิการมีความร้ายแรงเพียงใดส่งผลเสียอย่างไรในการดำเนินชีวิตของผู้เสียหายโดยพิจารณาจากอวัยวะที่ต้องสูญเสียการประกอบอาชีพฐานะทางสังคมของผู้เสียหาย ทั้งนี้ อาจเทียบเคียงจากหลักเกณฑ์การจ่ายเงิน ชดเชยของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย ซึ่งกำหนดอัตรา

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
		<p>อย่างสูงในการจ่ายค่าสินไหมทดแทน กรณี ผู้เอาประกันภัยประสบอุบัติเหตุมาเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำ ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้กระทำ แต่สำหรับคดีการค้ำมนุษย์ ความเสียหายเกิดจากการกระทำโดยเจตนาของผู้กระทำ ความผิด จึงควรคิดในอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์ดังกล่าว</p>
<p>๒.๕ ความเสียหายอันเนื่องมาจากการสูญเสียความสุขในการดำรงชีวิต</p>	<p>เช่น ดิฉยากล่อมประสาทต่อต้านสังคม คุกตนเองหรือมีร่างกายไม่แข็งแรงจนสูญเสียความสุขในการดำรงชีวิตที่เคยมีมาก่อนที่จะถูกกระทำ</p>	<p>○ ให้บันทึกถ้อยคำผู้เสียหายบรรยายรายละเอียดพฤติการณ์ สภาพ ความเสียหาย และผลกระทบที่ส่งผลให้ผู้เสียหายสูญเสียความสุขในการดำรงชีวิต</p>
<p>๒.๖ ความเสียหายต่อเสรีภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ถูกกักขัง หมายถึง บังคับให้อยู่ในสถานการณ์ที่จำกัด - หน่วงเหนี่ยว หมายถึง การรั้งตัวไว้ กักตัวไว้ เช่นการยึดหนังสือเดินทางการนำภาระหนี้มาเป็นสิ่งผูกมัดโดยมิชอบ - ข่มขู่ หมายถึง การทำให้กลัว ทำให้เสียขวัญ อับอาย หรือเสียหายต่อตนเองหรือแก่ครอบครัว - ใช้กำลังบังคับ หมายถึง การทำร้ายร่างกาย หรือใช้อำนาจ 	<p>○ ให้พิจารณาการกระทำ ความผิดว่ามีการกระทำทารุณกรรม หน่วงเหนี่ยวกักขัง ทำร้ายร่างกาย หรือกดขี่ข่มเหงโดยขาดมนุษยธรรมอย่างร้ายแรงต่อผู้เสียหาย และให้นำฐานะของผู้กระทำ ความผิดมาประกอบการพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากความร้ายเวียดังกล่าวเกิดจากการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบต่อผู้เสียหาย</p>

ประเภทความเสียหาย	ลักษณะของความเสียหาย	แนวทางในการพิจารณา
	<p>สั่งให้บังคับ หรือใช้วิธีอื่นใดที่ทำให้ไม่สามารถขจัดขึ้นได้ เช่น การให้เสพยาเสพติด การสะกดจิต</p>	<p>○ หลักเกณฑ์การคิดความเสียหายอาจคิดตามอัตราการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ปัจจุบันอัตราวันละ ๕๐๐ บาท แต่กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่ศาลลงโทษปรับผู้กระทำความผิดอาญา แต่ผู้นั้นไม่มีเงินมาชำระค่าปรับจึงให้กักขังแทนค่าปรับ โดยคิดเป็น ๕๐๐ บาทต่อ ๑ วัน แต่สำหรับผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ไม่ใช่ผู้กระทำความผิด หากแต่เป็นผู้ถูกกระทำจึงควรคิดในอัตราที่สูงกว่าวันละ ๕๐๐ บาท เช่น ๓ เท่าหรือ ๕ เท่าของอัตรา กักขังแทนค่าปรับซึ่งแล้วแต่พฤติการณ์ข้อเท็จจริง และความหนักเบาของการถูกจำกัดเสรีภาพของผู้เสียหาย</p>

จากภาพที่ 6 และที่ 7 ตามหลักเกณฑ์การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ดังกล่าว กำหนดเพียงประเภทความเสียหายไว้เพียง 2 ประเภท คือ ความเสียหายที่เป็นตัวเงินและความเสียหายอย่างอื่นที่ไม่เป็นตัวเงิน และแบ่งลักษณะความเสียหายตามลักษณะความเสียหายประเภทต่าง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ยังกำหนดแนวทางในการพิจารณาเป็นแนวกว้าง ๆ ไม่ได้มีหลักเกณฑ์การกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ชัดเจนในแต่ละรูปแบบคดีของการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ตามมาตรา 6 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เพื่อให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นไปในแนวทางเดียวกันในแต่ละประเภทลักษณะการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ และไม่ได้มีการกำหนดสำหรับค่าสินไหมเชิงลงโทษไว้ด้วย

3) หน้าที่พนักงานอัยการในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำ ความผิดฐานค้ำมนุษย์

ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 มาตรา 35 กำหนดให้พนักงานอัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามที่ได้รับแจ้งจาก ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย ดังนี้เมื่อมีการ ประชุมสหวิชาชีพกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายเสร็จสิ้นแล้วฝ่ายเลขานุการ ดำเนินการจัดทำรายงานการประชุม เสนอผู้อำนวยการกองต่อต้านการค้ามนุษย์หรือพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดพื้นที่เกิดเหตุเพื่อมีหนังสือแจ้งไปยังพนักงานอัยการเพื่อเรียกร้อง แทนผู้เสียหายต่อไป โดยการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนพนักงานอัยการอาจขอรวมไปกับ คำฟ้องคดีอาญา หรืออาจจะยื่นคำร้องในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น และการที่พนักงาน อัยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายดังกล่าวแล้ว ก็ยังไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะยื่น คำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และถึงแม้ไม่มีคำขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าว หากศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย ศาลจะสั่ง ในคำพิพากษาคดีอาญาให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามจำนวนที่เห็นสมควรก็ได้ ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 ซึ่งกรณีดังกล่าวจึงเป็น ข้อยกเว้นของการที่ห้ามมิให้ศาลพิพากษา หรือสั่ง เกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้องตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 (คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ 5133/2562)⁸³

อย่างไรก็ตาม โดยปกติการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำ ความผิดฐานค้ำมนุษย์เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการจะยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนพนักงาน อัยการอาจขอรวมไปกับคำฟ้องคดีอาญา หรืออาจจะยื่นคำร้องในระหว่างการพิจารณาของศาล ชั้นต้นตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำ ความผิดฐานค้ำมนุษย์จึงเป็นหน้าที่สำคัญของอัยการที่ต้องเรียกร้องให้ทุกคดี เมื่อพิจารณาจำนวน คดีค้ำมนุษย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ถึงปี พ.ศ. 2562 ดังนี้⁸⁴

ปี พ.ศ. 2559 มีคดีค้ำมนุษย์ จำนวน 333 คดี

ปี พ.ศ. 2560 มีคดีค้ำมนุษย์ จำนวน 302 คดี

ปี พ.ศ. 2561 มีคดีค้ำมนุษย์ จำนวน 304 คดี

ปี พ.ศ. 2562 มีคดีค้ำมนุษย์ จำนวน 288 คดี

⁸³ สำนักงานศาลยุติธรรม. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 67. หน้า 73.

⁸⁴ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). รายงานผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปราม การค้ามนุษย์ของประเทศไทย ประจำปี 2562. หน้า 11.

จากปริมาณคดีค้ำมนุษย์ดังกล่าวที่ขึ้นสู่ศาล จึงเห็นได้ว่าจะต้องมีการจัดประชุมพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์จำนวนมากกว่า 1,000 คดีที่ผ่านมา และเป็นหน้าที่พนักงานอัยการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนไปในคดีค้ำมนุษย์ด้วย อย่างไรก็ตามการยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวก็จะเป็นไปตามที่มีการจัดประชุมสหวิชาชีพพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนนั่นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของการจัดประชุมสหวิชาชีพพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนกำหนดไว้เท่าไร อย่างไร พนักงานอัยการก็จะต้องเรียกร้องตามจำนวนดังกล่าวนั้น

แต่เมื่อพิจารณาจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ศาลมีคำพิพากษาให้ ดังนี้⁸⁵

ปี พ.ศ. 2561 จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทน 32,782,788 บาท (คดีค้ำมนุษย์ จำนวน 304 คดี)

ปี พ.ศ. 2562 จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทน 54,180,366 บาท (คดีค้ำมนุษย์ จำนวน 288 คดี)

ทั้งนี้ สังเกตเห็นได้ว่า จำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวที่เพิ่มขึ้นไม่สอดคล้องกับจำนวนคดีที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์แม้จะมีพฤติการณ์ความเสียหายและระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน แต่ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือแนวทางในการพิจารณาที่ชัดเจน ทำให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนในแต่ละคดีไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันนั่นเอง

4) การดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นศาลในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์ค่าสินไหมทดแทนในคดีค้ำมนุษย์เป็นค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดมิว่าดอุปประสงค์เพื่อเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สถานะเดิมตามความเป็นจริง พนักงานอัยการและผู้เสียหายจะมีหน้าที่นำพยานหลักฐานไปตามแสดงเพื่อให้ศาลได้สวนให้เห็นถึงความเสียหาย และวิธีการในการคิดคำนวณค่าเสียหาย รวมทั้งแถลงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย (Victim Impact Statement)⁸⁶ ต่อศาลเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนมาตรา 10⁸⁷ และมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2559

⁸⁵ หมายเหตุ สำนักงานศาลยุติธรรม เริ่มจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวปี 2561. อ้างถึงใน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 84. หน้า 18.

⁸⁶ สำนักงานคดีค้ำมนุษย์ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2563). *คู่มือพนักงานอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีค้ำมนุษย์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาชญากรรม พ.ศ. 2559* (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 16.

⁸⁷ มาตรา 10 ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำข้อมูลประวัติ ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดต่อร่างกายหรือจิตใจ และข้อวิตกกังวล หรือข้อคิดเห็นอย่างอื่นของผู้เสียหาย ตลอดจนพฤติการณ์อื่นใดที่เกี่ยวข้องซึ่งศาลเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราวหรือการพิจารณาพิพากษาคดี

ตามคู่มือพนักงานอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีคุ้มครองผู้บริโภค ค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายที่ผู้เสียหายในคดีคุ้มครองผู้บริโภคอาจเรียกร้องได้แก่⁸⁸

- 1) ค่าจ้างที่ผู้เสียหายพึงได้รับในระหว่างตกเป็นผู้เสียหายจากการคุ้มครองผู้บริโภค (รวมถึงส่วนต่างที่ผู้เสียหายพึงได้รับจากการได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม)
- 2) ค่ารักษาพยาบาล
- 3) ความเจ็บป่วยทางร่างกายและจิตใจอันเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายจากการคุ้มครองผู้บริโภค
- 4) ค่าเสียโอกาสในการประกอบอาชีพในอนาคต
- 5) เงินหรือทรัพย์สินที่จำเลยได้รับหรือเอาไปจากผู้เสียหายระหว่างตกเป็นผู้เสียหายจากการคุ้มครองผู้บริโภค
- 6) ค่าที่พักและค่าเดินทางกลับภูมิลำเนาของผู้เสียหาย
- 7) ค่าทนายความและค่าใช้จ่ายในการต่อสู้คดี
- 8) ค่าเสียหายที่ผู้เสียหายพึงได้รับจากการที่จำเลยผิดสัญญา (กรณีและผู้เสียหายและจำเลยมีสัญญาจ้างหรือสัญญาจัดหางานระหว่างกัน)
- 9) ความเสียหายอื่นที่ผู้เสียหายได้รับอันเป็นผลจากการกระทำความผิดฐานคุ้มครองผู้บริโภคของจำเลย

ทั้งนี้ ค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายที่ผู้เสียหายในคดีคุ้มครองผู้บริโภคอาจเรียกร้องดังกล่าวไม่ตรงกับแนวทางในการพิจารณาค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายตามหลักเกณฑ์การเรียกร้องค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานคุ้มครองผู้บริโภคของกระทรวงการพัฒนากำลังคนและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมีความลักลั่นแตกต่างกันอยู่

นอกจากนี้ตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีคุ้มครอง พ.ศ. 2565 ข้อ 2 เรื่อง การเยียวยาความเสียหาย กำหนดว่าในการกำหนดค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีคุ้มครองผู้บริโภค ศาลพึงพิจารณาถึงความเสียหายในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ความเสียหายต่อทรัพย์สิน ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่านายหน้ารักษาพยาบาล ค่าสูญเสียรายได้ และความเสียหายอื่นอันมิใช่ตัวเงิน เช่น ความเสียหายทางด้านจิตใจ ความเสียหายจากการเสื่อมเสีย ชื่อเสียง ผลกระทบที่เกิดต่อการดำรงชีวิต การถูกละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยอาจพิจารณาจากบันทึกถ้อยคำหรือคำให้การของผู้เสียหาย รายงานข้อมูลประวัติ ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดต่อร่างกายหรือจิตใจ และข้อวิตกกังวลหรือข้อคิดเห็นอย่างอื่นของผู้เสียหาย รวมถึงรายงานเกี่ยวกับการกำหนดค้ำประกันคุ้มครองความเสียหายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย

⁸⁸ สำนักงานคดีคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานอัยการสูงสุด. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 84. หน้า 17.

สำนักงานศาลยุติธรรมมีแนวทางการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายในคดี ค้ำมนุษย์ว่า การกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์มีลักษณะการกระทำหลายรูปแบบ เช่น การค้าประเวณี การบังคับใช้แรงงาน การผลิตสื่อลามก ในหลายกรณีผู้เสียหายถูกกระทำด้วยความรุนแรงไม่ว่าทาง ร่างกายหรือจิตใจ ทำให้เกิดความเสียหายซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ตาม คำแนะนำของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 2 จึงกำหนดแนวทางให้ศาลพิจารณาถึงความเสียหายในทุก ด้าน ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ตามพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนหรือทางนำสืบเพื่อเป็น แนวทางในการกำหนดค่าสินไหมทดแทน โดยอาจพิจารณาจากบันทึกถ้อยคำหรือคำให้การของผู้เสียหาย รายงานข้อมูลประวัติ ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดต่อร่างกายหรือจิตใจ และข้อวิตก กังวลหรือข้อคิดเห็นอย่างอื่นของผู้เสียหาย และรายงานเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหากไม่ปรากฏอยู่ในสำนวนศาลอาจเรียกให้ส่งรายงานดังกล่าวหรือเรียก หน่วยงานดังกล่าวมาสอบถามโดยเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีโอกาสโต้แย้งได้⁸⁹

ดังนั้น การกำหนดค่าสินไหมให้ผู้เสียหายในคดีค้ำมนุษย์มีหลายหน่วยงานเกี่ยวข้อง ตั้งแต่เจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ พนักงานอัยการ สำนักงาน อัยการสูงสุด และผู้พิพากษา สำนักงานศาลยุติธรรม แต่ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหม ทดแทนตั้งแต่ในชั้นการจัดประชุมสหวิชาชีพพิจารณาค่าสินไหมให้ผู้เสียหายในคดี ค้ำมนุษย์ในแต่ละคดีมีความแตกต่างกันมาก ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และไม่มีหลักเกณฑ์การ กำหนดค่าสินไหมทดแทนที่ชัดเจน ส่งผลให้การกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายในคดี ค้ำมนุษย์ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สถานะเดิมตามความเป็นจริง

3.3.4 กฎเกณฑ์ในทางการบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิด ฐานค้ำมนุษย์แล้วตามคำขอของโจทก์แล้ว จะต้องมีการบังคับคดีเพื่อให้มีการชำระค่าสินไหม ทดแทนตามคำพิพากษาต่อไป ซึ่งในคดีค้ำมนุษย์จะมีขั้นตอนและวิธีการกำหนดไว้ ดังนี้

1) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559

ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 กำหนดว่า คำ พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้รวมเป็นส่วนหนึ่ง แห่งคำพิพากษาในคดีอาญา และในกรณีที่ต้องมีการบังคับคดี ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำ พิพากษา ให้กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์ดำเนินการให้ความช่วยเหลือทาง กฎหมายแก่ผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์เพื่อบังคับคดีให้

⁸⁹ สำนักงานศาลยุติธรรม. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 67. หน้า 135.

เป็นไปตามคำพิพากษา โดยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 13 คือการเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ ตลอดจนการบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง

ตามมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาคดีค้ำมนุษย์เพื่อให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ กำหนดผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง คือ

(1) ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ถือเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สอดคล้องกับกรณีผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁹⁰

(2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้เสียหายเพื่อบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษา

(3) พนักงานอัยการ อาจให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการในขั้นตอนบังคับคดีได้⁹¹

การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์โดยเฉพาะตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่กรณีศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นตามมาตรา 14 การบังคับคดีค่าเสียหายส่วนนี้จะไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมด้วย ทั้งนี้ตามความในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

ในทางปฏิบัติ การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาคดีค้ำมนุษย์เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนับตั้งแต่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำมนุษย์ พ.ศ.2551 มาตรา 34 และมาตรา 35 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ำมนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 13 และมาตรา 14 มีผลใช้บังคับ ยังไม่มีการบังคับคดีค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานค้ำมนุษย์ได้สำเร็จ และทำให้เกิดปัญหาการไม่สามารถบังคับค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวได้จริง จนเป็นเหตุให้

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

⁹¹ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 23 (1) ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินการทางกฎหมายรวมตลอดทั้งในการคุ้มครองป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และ (4) ดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่ง หรือคดีปกครองแทนรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งพนักงานอัยการได้รับดำเนินคดีให้ อ้างถึงใน หนังสือสำนักงานอัยการสูงสุดที่ อส 0050/ว 309 ลงวันที่ 13 สิงหาคม 2563 เรื่อง การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ำมนุษย์

ผู้เสียหายจากการค้ำนุษย์ในประเทศไทยยังไม่ได้รับเงินค่าสินไหมทดแทนแม้แต่คดีเดียว ทำให้ผู้เสียหายในคดีค้ำนุษย์ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่ดีเพียงพอและไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง

นอกจากนี้ การบังคับคดีตามคำพิพากษาให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์ เป็นกรณีศาลพิพากษาให้ชำระเงิน ผู้เสียหายในฐานะเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาต้องบังคับคดีให้ครบ 3 ขั้นตอน คือต้องขอศาลออกหมายบังคับคดี ต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่ามีความประสงค์ขอให้ยึดทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์หรือเครื่องรายการใด ของลูกหนี้คนใดภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดด้วย⁹² แต่หากนับตั้งแต่พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ำนุษย์ พ.ศ.2551 ใช้บังคับจนถึงปัจจุบัน อาจมีบางคดีที่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ำนุษย์ไม่สามารถบังคับคดีกับจำเลยได้แล้ว และหลายคดีจะค่อย ๆ ลื่นสู่ระยะเวลาบังคับคดีอีกด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274

2) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2565

มาตรา 49/1 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีผู้เสียหายในความผิดมูลฐาน ให้เลขาธิการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เสียหายและความเสียหายส่งให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งตามมาตรา 51⁹³ เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไปคืน หรือชดเชยคืนให้แก่ผู้เสียหายไม่เกินจำนวนความเสียหายที่ยังไม่ได้รับคืนหรือชดเชยคืน และเมื่อศาลมีคำสั่งให้คืนหรือชดเชยทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายแล้ว ให้สำนักงานดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลโดยเร็ว โดยให้นำความในมาตรา 49 วรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อเท็จจริง ให้สำนักงานประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อแจ้งให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องพร้อมหลักฐานแสดงรายละเอียดแห่งความเสียหายภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

⁹² วิวัฒน์ ว่องวิวัฒน์ไวยุทธะ. (2562). *สรุปย่อหลักกฎหมายการบังคับคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือเนติบัณฑิตยสภา. หน้า 33.

⁹³ มาตรา 51 เมื่อศาลทำการไต่สวนคำร้องของพนักงานอัยการตามมาตรา 49 แล้ว หากศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและคำร้องของผู้ซึ่งอ้างว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้รับโอนทรัพย์สินตามมาตรา 50 วรรคหนึ่ง ฟังไม่ขึ้น ให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

หากผู้เสียหายในความผิดมูลฐานได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ อนามัยหรือชื่อเสียง ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่การชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายด้วย

ผู้เสียหายในความผิดมูลฐานตามมาตรานี้ต้องเป็นบุคคลผู้ได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดมูลฐานและไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้น

ค่าเสียหายจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งกรณี ทั้งนี้ คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิด”

หลักเกณฑ์ตามมาตรา 49/1 วรรคสองและวรรคสี่ ประกอบมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว สามารถนำมาใช้บังคับกับการบังคับคดีในส่วนค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดข้ามนุษย์ตามคำพิพากษาคดีข้ามนุษย์ได้มากขึ้น กล่าวคือ เมื่อศาลในคดีข้ามนุษย์มีคำพิพากษากำหนดให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดข้ามนุษย์แล้ว และเป็นความผิดมูลฐานตามมาตรา 3 (2) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้เสียหายและความเสียหายที่เกิดขึ้นส่งให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้นำทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดไปคืนหรือชดใช้คืนให้แก่ผู้เสียหายแทนการสั่งให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน

ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวศาลที่พิจารณาคดีฟอกเงินจะให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ อนามัยหรือชื่อเสียงแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานข้ามนุษย์ได้ ดังนี้ จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่จะทำให้การบังคับคดีในส่วนค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำความผิดฐานข้ามนุษย์สามารถดำเนินการได้ และทำให้ผู้เสียหายในคดีข้ามนุษย์ได้รับการคุ้มครองสิทธิเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้จริง ซึ่งในทางปฏิบัติ การบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายตามมาตรา 49/1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2565 ได้มีการดำเนินการแล้ว แต่ยังคงมีปัญหาที่จำเลยในคดีไม่มีทรัพย์สินใดที่จะชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายแทนการสั่งให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณากฎเกณฑ์ในทางการบังคับคดีเพื่อให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานข้ามนุษย์นั้น เกิดมาจากการประชุมสหวิชาชีพ กำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานข้ามนุษย์ที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสม จำนวนเงินที่จะนำไปบังคับคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีข้ามนุษย์ พ.ศ. 2559 มาตรา 15 หรือการเรียกร้องในคดีฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

พ.ศ.2542 มาตรา 49/1 ย่อมเป็นจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ถูกต้องและเหมาะสมเช่นกัน ดังนั้น การประชุมสภามหาวิทยาลัยกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐาน ค้ำมนุษย์ตั้งแต่ชั้นแรกจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก